

„a lőretojt” erdély helyőrség

IRODALMI-KULTURÁLIS LAP

”

Támogatjuk

a helyi temetőket,

odaadjuk majd

a tetemünket.

”

2021. március • IV. évfolyam, 3. (33.) szám

• megjelenik négyhetente

3

Vajda Anna Noémi
az elszigeteltségről

5

Kuti Botond arról,
hogyan fájnia kell

11

Könyvek a férfi-nő
viszonyról

13

Ősmagyar
szeretők Magna
Hungáriában

A Brassói Lapok, Háromszék,
Krónika, Nyugati Jelen,
Székely Hírmondó
és Székelyhon melléklete

FARKAS ÁRPÁD (1944–2021)

Farkas Árpád (fotó: Király Farkas, 2018)

örökvers

Farkas Árpád

Apáink arcán

Itt Erdélyben a suvadásos dombok
a férfiakban éjjel mélyre szállnak,
reccsenve nőnek meg a pofacsontok,
s a vízmosásos szemekben az árnyak

nézik, nézik évezredes hosszan,
hogya türelem partjain milyen erdő ég el.
Hiába kenték be a füves rétet
jelszavakkal és piros borjúvérrel,

mert felzúg makacs hajuk az éjben
és erdőtűzként világít,
forradalmas-szép arcuk foszforeszkál,
hogya megleljük az utat hazáig,

fiúk, fiúk, ti vihánoló csitkók a vad szelekben,
ha netalán az úrig nem sikerül szállnunk,
s e rögös földre mégis visszatérnénk,
csak lábujjhegyen, halkan!:

apáink hűlő, drága arcán járunk.

látószög

Sántha Attila

EZERÉVES, BARLANGFÉNYŰ SZAVAK KÖLTŐJE

Ha nincsenek Farkas Árpád versei, sosem tudom meg, miként lehet úgy írni a fájdalomról, hogy nem a könnyeket akarjuk kisajtolni. A veszteségről úgy, hogy nem a minket ért igazságtalanságot ecseteljük. Az igazságról úgy, hogy nem a másokét vonjuk kétségbe. Egyáltalán: nem tudom meg, lehet úgy írni, a közösség oly módon legyen a miénk, hogy fel se merüljön a hozzá nem tartozás lehetősége.

Amikor a verseit olvasom, egy vagyok a székelyekkel, egy az erdélyiekkel, egy a magyarokkal, egy az európaiakkal, egy az ázsiaiakkal. Valami ősi együvé tartozás fog össze velük, hagyomány a tűzgyújtás utáni évezredeknek, miközben reccsenve nőnek meg a pofacsontok, s a vízmosásos szemekben az árnyak.

A születésem körüli időkben kapta Farkas Árpád Sepsiszentgyörgyön, a viccre és komolyságra

egyaránt hajlamos kisvárosban az Okkal Búsuló indiánnevet. Talán azért, mert kortársai is érezték, hogy többről van szó a verseiben, mint az erdélyi költőknél amúgy fellelhető, nemzeti elnyomás elleni tiltakozásról. Mégpedig arról, hogy egy egész világ süllyed el körülöttünk, és mi csak nézzük, a türelem partjain milyen erdő ég el.

Úgy élni, hogy érezzük azt a mélyen ott levő titkot, ami nélkül csak fogyasztói leszünk saját

életünknek, ez lenne a feladat, mondja, és ez az, amit nem sikerül véghez vinni: *Ülve tivornyán, csömörös lakomákon, / jelentem, amit gyulladt, / alvatlan szemmel látok: / a Csodák Csodája csöndben / belőlünk elszivárog.*

Ha nincs Farkas Árpád, nem tudom meg soha, a visszavonulások, tarajos hófúvások is *valamiért* vannak, nem (csak) azért, hogy tönkretégyék a mi kis, jól bejáratott életünket: aki tud vereséget szen-

vedni, az utána képes felmagasodni: *megmerítkezve mindig halálban, elmúlásban, / csak felépül bennem az a győzhetetlen másik.*

Most, hogy elmentél, Árpi, az elíziumi mezőkre, valahogy olyannak képzellek, mint Te annak idején Tamási Áront. Egyszer csak fönnt maradtál egy felhőn, fekszel állandra könyökölve, hogy ha fellegek árnya tévedne felénk, elfűjjad. Nem mintha jobbakká válnánk ettől, de hátha.

LÉTVÉSZ AZ ÖNFOGDÁBAN

G. Szabó Ferenc

Cselényi betért a Mérőbe. Megint egy olyan nap: se nyári, se tavaszi, se téli, se őszi. Olyan bogos, seszínű, ecetes. De azért a Mérő belülről egzotikus, posztmodern fényekkel cifrítva a mennyezet, és még a táncoslányok mellbimbói is dupla menüt ígértek a kiéheztetteknek. Cselényi azonban nem kért belőlük, fogalma sincs arról, hogy miért tért be oda, hisz a zsebe üres, a zsebkendőjét is otthon felejtette, s ha már sírni nem tud zsebkendő nélkül, akkor minek az ivászat vagy a csecsmenü?

A nőnek öltözött férfi megfogta a kezét, megcsókolta kézhátát, és hozzáfogott a jósláshoz. Valami olyasmit mondott, hogy benne rejtőzik egy hatalmas német juhász kutya, s ha annak az energiáját képes az ő energiájával összekeverni, mint citrom levét a narancsával, akkor óriási gonosz képződmény formálódik belőle, amely majd képes lesz nemcsak az ő rozsdás láncait, de a mások félemláncait is összerágni. Cselényi kitekerte a fataró nyakát, és becsukta maga mögött a Mérő sokat próbált és látott szárazfa ajtaját.

Most merre? Nem ismerte a környéket, nem is akart menni sehová, fogalma sem volt, melyik a jobb vagy a bal irány. Mégis el kell idulnia valamerre, mert vizelhetnékje van, vécét azonban sehohol se látott a közelben. Elmerengett azon, ha ő kicsi, nem feltűnő ember lenne, akkor nyugodtan beereszthetné a húgyot az alsóneműjébe, viszont ő nagy, kolosszális

Evocatio 3. - 100 cm x 170 cm, olaj-vászon, 2019

alkat, mint egy fenyőfa, és ugyebár feltűnne, ha idegen tekintetek előtt levizeli magát.

Teltek a percek, az órák, de sehogy sem talált konkrét megoldást. Addig vakarta a fejét, addig nézte a semmit, míg háló tekeredett rá, testére szorult, és a következő pillanatban a levegőbe emelkedett, majd egy ketreben találta magát. Mindez oly hirtelen

történt, hogy ő maga is megdöbben, mi több a vizelési kényszer sem érezte tovább.

Büdös nagy állat, veregette meg elégedetten a katonaruhás vállát a nyakkendősfűs. Az pedig begyűjtötte a ZAZ-t, és beállt a körforgalomba. Cselényi végre megérezte saját bűzét, s az utálattól szőre felborzolódtott, mint a Zsuzsi macskáé, amikor megunja a fekete kan-

dúr töketlenségét. A katonaruhás dorongjával rávágott egyet a hátára, s mivel Cselényi nem reagált, lemondón legyintett:

– Ez még ugatni sem tud!

Cselényi ásított unalmában, a katonaruhás belenézett a szájába:

– Ennek még foga sincs!

A két fűs összenézett, bólintottak, és kidobták Cselényit.

Kacagásra ébredt. Iskolásfiúk és lányok vették körül. Rugdosták. Nem érzett fájdalmat, de azt megállapította, hogy csupán két bordája ép. Nem erőltette tovább az agyát, mert rájött, hogy ma úgyszemint semmilyen magyarázatot kitalálni. Majd holnap lesz valahogy, gondolta, s ha akkor sem, mi a fészkes fenének erőlködjön?

Otthon, mint már évek óta, sötétség fogadta. Mari gyertyát gyújtott, annak végét a szájába fogta, s a vérszegény fényben vetkőztetni kezdte Cselényit. Lehúzta a nadrágját, aztán a cipőjétől szabadította meg, majd az ingét vette le, végül a kabátját. Amikor elvégezte e feladatát, ő maga is nekilátott a vetkőzésnek. Előbb a szemét tette le a vekker mellé, a fülét felakasztotta a fogastra, a mellét berakta a mosógépbe, fenekét pedig kiterítette a ruhaszárító kötélre.

– Gyere, gyere, gyere! – hívta Mari Cselényit, aki nyögdecselve odakúszott a fogashoz, aztán a mosógéphez, majd a fürdőkádhoz, végül a ruhaszárító kötélhez. Kínlódásuk öt-hat percet tartott. Hosszú csönd követte. Végül Cselényi törte meg a csendet. „Uram / köszönöm / mert megadtad / hogy ne csak egyedül legyek / magam ellensége”^{**} – szavalta kislányos hangon.

– Szép az élet! – suttozta Mari. Cselényi kitarra az ablakokat, és farkaszemet nézett a világ ürülékével.

– Szép az élet! – harsogta újra együgyűen Mari, és sem ő, sem Cselényi nem vette észre azt a gömbvillámot, amely hirtelen jelent meg a szobában, akár a tavaszi szélvihar, és elnyelte őket, majd szédítő gyorsasággal kicsapódott az ablakon.

Másnap új lakó jelent meg Cselényiék szobájában. Ledobta bőrröndjét az egérluk mellé, köpött egyet, majd felkiáltott:

– Egek, ismét egy szürke nap!

Pedig az illatanyagok ott keringtek körülötte, csak hát ő is elfelejtette kivenni orrából a kukoricacsutkát.

^{**}Nagy Gáspár: *Megadtad Uram*

Saltus - 100 cm x 170 cm, olaj-vászon, 2020

vers

Demeter Arnold

Értetlenül állsz

Kotorászol a hidegben, már megint telet játszol. Nyáron temetés, fekete ruhában állsz a hűtő előtt, ami szerinted a hőemberek koporsója. El akarod temetni, és nem érted, hogy mi miért a halálból táplálkozunk, ha az úgyszemint nehezen emészthető.

Fészket raknak

Minden madár a tenyeredből eszik. Minden madár itt talál társra. Tollakkal incselkednek, majd az erek mentén kicsipegetik az utat a kobakig. Fészket raknak. Ha jön a tél, ürességet hagynak, és a szívhez közel egy halott seregélyt.

Nyomtalan

Nehéz a seregélyek szárnyvonal mentén utat találni, de figyelem a csettegetést, a hang után megtalálom őket. Fél hatkor indulok, sötét lesz, és az udvaron kora tél játszik a diófalevelekkel. Nyomomat elfedi az első hó.

TÚL AZ AJTÓN

Csengetnek. Talán álmodom. Mikor újra megszólal a csengő, már tudom, hogy nem. Kipattanok az ágyból, szedem a lábam az ajtó felé, mint akibe jó régen és jó mélyen belévésődött, hogy a szokatlan időben felharsanó csengőszó vészjelzés: rossz hír vagy segélykérés, melyre azonnal ugorni kell.

A telefon mint egy szentjánosbogár szelidít a koromsötéten. Mire az ajtóhoz érek, eljut a tudatomig: világjárvány van, vesztégzár – nem nyithatok ajtót. Egyéb-ként sem engedek be már jó ideje senkit. Majdnem senkit. A lányomé fel-feljönnek az unokáimmal. Jöttek, míg lehetett. Még Gizus szokott benézni, a szomszéd-ból. Szokott volt, mielőtt félni kezdtünk volna a ragálytól. Féltünk. Mi, öregek jobban. Öregek... Megöregedtem. Elképzelni is nehéz, nemhogy kimondani. Még tökéletlenebbé tesz, mint a félelem. Pedig jól tudom: nincs az a kor, s nincs az a kór sem, amely miatt érdemes volna félni. Ráadásul annyira, hogy jó úton haladjak afelé, amitől a legjobban tartottam: a megsemmisülés, az önmegsemmisítés felé.

Mert ez az elszigeteltség maga a halál. Ül az ember a szobájában. Ki sem dugja az orrát a lakásból. A közös falon át nem hallja a szomszédokat, mert mindenki lapít, mint riadt egér a lyukban. Él a tartalékain. A kevéskén. Egy marok lisztet összegyúrok vízzel és sóval, megvan a kenyérem. Nem igazi kenyér, pászka inkább, de a tudat, hogy Jézus is ezt ehette, felelem. Főfőrminceát főzök mellé. Ahogy megcsap a mentolos pára, egy villanásnyira gyermek vagyok megint, nagymamám, nagytatám békés konyhájában. Ettől jóleső érzés fog el. Ők is beérték a kevésvel. Nem így volt. Nem a kevés volt a legfontosabb ott nekik, nem azt vették észre, hanem a kacagást. Tréfálkozásaik eltakarták a keveset.

Ebédre konzervet bontok: paszulyfőzelék vagy lencse puliszkával. Máskor megvagyok főzés nélkül, most, hogy alig lehet, mintha jobban igényelném a meleg ételt. Legalább naponta egyszer. Alma, krumpli van a kamrában, méz, dió. Ennél több nem is kell, ha az ember alig mozog. Friss levegőért épp csak elaraszolok a teraszra. Ha így megy ez több hétig, a városba sem leszek képes lesétálni izomláz nélkül. Kiprobálom hamarosan. Nem fogadásból. Csak úgy áldozathozatalképpen. Ha a Jézusnak felajánlott terítő nem lenne elég. Áldozok és feláldoztatok. Áldozat vagyok. Kísérleti nyúl. Kísérleti nyulak. Mi mind. Ha kísérlet nem is volt, bár ezt sem lehet tudni. Mi van, ha kitalálták! Szándékozták. Ha. El tudom képzelni. Az emberről mit nem? Ezért félek már jó ideje tőlük. Ismerősöktől és ismeretlenektől, egykutya. Még a küszöbömön se lépjek át. Ha csengetnek, és nem várom a családomat vagy Gizust, oda-settenkedem a kukucskálóhoz, mint aki nincs otthon, s a lehető legnesztelenebbül kikukkantok. Meglesem, ki az.

– Ki az? – a pulzusom az egekig szökik. Valamit motyog. Hallom, de nem értem. Újra kérdezem: ki az? – szólok már erélyesen, továbbra is az ajtón keresztül.

Alighanem emlegetett számár politikusunknak, felháborodásomnak köszönhettem felbátorodásomat.

– ... Adolf.
– Hitler?!

Publicum - 144cm x 93cm, olaj-vászon, 2009

– Szűcs István Adolf.
– Hol találták a szülei ezt a hülye nevet magának?!
– Segíccsen, kérem, erőssen fáj a fejem! Jaj, erőssen fáj a fejem!
– Miért, ivott? Miért ivott?! Egyáltalán: mit keres maga éjnek idején kinn, mikor kijárási tilalom van?!
Megint motyog. Gyanítom, tökrészeg, Mocorgásából és lentről jövő hangjából tudom: már a lépcsőn fészkelődik, ajtómmal mellett.
– Hogy jutott be? Ki a csuda engedte be magát a lépcsőházba?
– Híjjon mentőt!
De mi van, ha tényleg felugrott a vérnyomása szerencsétlennek, villan fel bennem az aggodalom:
– Miért nem hívja maga?
– Nincs telefonom.
Megsajnálom. Hívom a segélyvonalat. Románul kérdez egy női hang. Kapkodok, összefüggéstelenül sorolom: itt egy valaki, egy idegen, az ajtón túl, és nagyon fáj a feje. Neve, adatai, tolmácsolok. Ezután kapcsolja a mentősöket, és kezdődik minden előlről – magyarul. Öt perc múlva itt vannak, ígéri a női hang. Sok öt perc telik

el, s a mentő még mindig ahajt. Szóval tartom, ahogy tudom, Adolfot – Istenem, ez a név! –, egyre jobban fázik a lábam szára, de a mentő csak nem akar jönni. Nincs jól, fársztják a kérdéseim. Érzem, mennyire nehezére esik a válasz, mégis faggatom tovább. Meg akarom tudni, melyik jóra való szomszéd engedhette be. Ő meg, mint egy tibeti imamalom, csak hajtogatja:
– Híjja a rendőrséget, vigyenek haza!
– Mit gondol, a rendőrség taxizik magával? Különben is megbüntetnék a kijárási tilalom miatt. Hogyhogy kint van? Nem tudott otthon inni?
– Nincs lakásom. Nincs nekem semmim, senkim.
– Akkor hova akar hazamenni?
– A Hársfa sétányba, egy barátommal lakom ott.
– A barátja nem engedte, hogy ott igyon?
– De.
– Akkor mit keres mégis az utcán?
– Már többet ne nyaggasson, jóasszony, híjja a rendőrséget!
– Már hívtam a mentőt, hallotta!
– Az élet nem ér semmit – keseredik neki.

Vajda Anna Noémi

– Most jutott eszébe? – tovább korholom, de szíven üt, amit az imént mondott. Ahogy mondta. Azon kapom magam, hogy vigasztalom. – Most éjjel van, sötétben az ember is borús, de ha kivirrad, mindent más színben lát. – Motyogása közeledik, a korlátba kapaszkodva felhúzhatta magát, az ajtómnak neki-nekiesik, fertőtleníthetek holnap utána. Hogy a ráksúly enné meg a jó dolgát annak, aki nem tudja megkérdezni, kit enged be a lépcsőházba, csak beengedi, és rám szabadítja! – Üljön vissza!

Úgy látszik, szófogadó, működik a parancsolgatás.

– Ki engedte be? Hányas gombot nyomott meg?

– Mit mond?

– Hányas gombot nyomott meg?

– Nem tudom.

– Női hang volt vagy férfihang?

– Mit mond?

– Nő engedte be?

– Nő, nő. Híjjon mentőt, legyen szíves!

Nem bírom!

– Már hívtam, jóember, hívtam! Már kell érkezniük. Hány éves?

– Hogy?

– Hány éves?

– 52.

– Nincs családja?

– Nincs. Elváltunk.

– Gyermek van?

– Van egy 14 éves fiam.

– Akkor hogy mondja, nincs senkije?

– Nem velem van.

– Akkor is a maga fia. No, lássa, ezért van értelme az életnek!

– Híjja már a rendőrséget!

– Hol dolgozik?

– Sehol.

– Akkor miből él?

Hosszan sóhajt. Nem válaszol. Nem jól van ez így, hogy az embereknek nincs munkájuk, mert leszoknak a dologról, vagy rá sem szoknak. Ha nincs feladatuk és falatjuk, betörők lesznek. Csengetnek. Na, végre! Annyira várom már a mentőt, hogy nem kérdezek semmit, csak beengedem őket a lépcsőházba. Anélkül nyomom meg a beenged gombot, hogy eszembe jutna, hátha nem ők jöttek. Késő már, mire észbe kapok. Kukucskálok, hallgatózom. Messzebből hallok egy idegen hangot:

– Te vagy-e, István? No, gyere!

Megijeszt, hogy én hívtam ugyan mentőt, de mire megjönnek, itt nekem ez elviszi.

Ráripakodom:

– Maga ne vigye sehova! Különben ki maga?

– A mentősofőr.

– Akkor vigye! – felszusszanok.

Ajtónállóm is ismerős lehet a sürgősségen, úgy látom, mint én, ahol a személyzet már összerosolyog láttamra, persze egész más természetű dolgok miatt.

Fél óra sem telik el, megint csengetnek. Kétségtelen, nem álmodom. Nem a mentőszolgálat tért vissza, nem is a város egyik lecsúszott pszichológusa csengetett be alamizsnáért, pedig dehogynem – hiszékenységem volt az, melyre az ajtón túlról is fogékonyak az elesettek, vagy én rájuk. Vonzom, akiket aztán bebocsátás nélkül elbocsátok, majd megbánom, és arra várok, újra megjelenjenek, hogy helyrehozzam, amit lehet. Aztán megbánom, hogy megbántam. Mint ott túl az ajtón, vendégeim.

színház

Zorkóczy Zenóbia

A KÖZÖNSÉG CSAK A HITELES DOLGOKRA VEVŐ

– beszélgetés Gajai Ágnes színművésszel –

A sepsiszentgyörgyi származású, de Nagyváradon élő színművésznő mindig is az úgynevezett „megbízható” színészek közé tartozott. A rendezők rábízhattak bármilyen szerepet, mert mindig egyenletesen jól teljesített, és mindig csillogott.

– A kolozsvári BBTE színművészeti karán szereztél színészi diplomát. Szakmailag mennyire készítette fel ez az iskola?

– Az alapszerepekre nagyon felkészítettek: figyelem, fegyelm, kitartás, erő, energia, őszinteség. Mert a színház őszinteség és energia! A gondolatok átmennek érzelmekbe. Az energiát pedig mindenki érzi, főleg, ha az érzelmek közvetítik. A jó előadás alkalmával mindez lejön a színpadról, és ha a nézőt megérinti, az egyből érződik visszafelé is. Soha nem tudtam alapjáraton művelni a színházat, mindig úgy dolgoztam, mintha az életem függne tőle.

– Meséld a munkamódszeredről!

– Sohasem a szöveg volt számomra az elsődleges, inkább azt kerestem, hogy bennem hol van a kapcsolódás a szereppel vagy azzal az illetővel, akit játszani kell. Hol tudok egy lenni vele. Hol vannak azok a dolgok, ahol már ő vagyok, vagy ő én. Mindig azt éreztem, hogy az a szerep, ami engem megtalált, egy tükör számomra, és ezért muszáj teljes bedobással megcsinálnom, mert tulajdonképpen az én vagyok, vagy egy rész belőlem. Ez nem azt jelenti, hogy magamat elveszítem, hanem egyszerűen azt, hogy azok a tulajdonságok, azok az érzelmek, amik az illetőben vannak, ott vannak bennem is.

– A karakter szerepeknél sem építkezel kívülről?

– Soha. Mindig a figura lelki világából, energiájából indulok ki, és onnan jönnek a mozdulatok. Muszáj igazívnálalakítanom a figurát belülről, mert a közönség csak a hiteles dolgokra vevő. De ez a rendezőtől is függ. Mert van, aki megadja a paramétereket, s ahhoz te kell majd megtalálnod a belső utat. Ezt a módszert sokkal jobban kedvelem, mert nagyobb a szabadságom ilyenkor. Meg kell mondanom, hogy imádom a karakter szerepeket, mert szeretek rosszul is lenni, nem csak tündéri.

– Amivel ki tudod adni a negatív érzéseidet is...

– Erre tényleg nagyon jó a szerepjátszás. Amúgy minden embernek ajánlanám a színházat mint terápiát. Szerepjátszás alkalmával senki sem csodálkozik azon, hogy miért sírsz, vagy nem mondja azt, hogy nem vagy normális. Nekem sokszor jólesik sírni a színpadon, vagy kidühöngeni magam. Amit nem mindig tehetek meg civilként, azt megteszem színészként. Így maximálisan ember lehetek, felvállalva minden érzést.

– És miután kijátszod magad, nincs férfi, aki fel tudna dühíteni...

– Az biztos! Egy kemény előadás után úgy ellazulsz, hogy csuda, és olyan vagy, mint a rongy.

– Menjünk vissza odáig, hogy a kolozsvári színművé-

szeti elvégzése után Váradra szerződtél. Foglalkoztattak akkoriban úgy, ahogy szeretted volna?

– Nem nagyon volt fiatal színésznő, így sokat játszhattam. Az *Énekes madárral* kezdtem, ami nagyon jó indulás volt.

– Magdó szerepében szívesen megnéztelek volna. Hogy sikerült kilábalnod szőkén és kék szemekkel a naíva szerepekből?

– Szerencsém volt. Pár év elteltével olyan rendezők jöttek, akik másfajta szerepekben is kipróbáltak.

– Ennyi év elteltével most már otthon érzed magad Váradon?

– Nagyon. Itt van a családom, a gyermekeim. Itt van az életünk. Szerintem nagyon jó a társulat is, és nagyon jó rendezőkkel dolgozunk. Nem vagyunk sokan, de szuper a csapat. Elvannak osztva a feladatok a társulaton belül, mindenki kap szerepet. Nincs az, hogy futtatnak valakit, a többi csak vár, és nem dolgozik semmit. Egyedül ez a leépítés veszélye vet árnyékot az életünkre... Az hírlik, hogy júniusban újból kezdik a szorongatást. Pedig szerintem a színház elég jól megy, kitart mellettünk a közönség.

vers

Ferencz Imre

Maszkok

Korán reggel felriadj
de a maszkod el ne hagyd

szakértelemmel rögzítsed
mire való a két füled

takarja el az arcodat
a szádat és az orrod

lehet egyszínű vagy tarka
csak simuljon rá az arca

mint melltartót a női test
hadd töltse ki a félfejed

jó ha talál a ruhához
mint nyakkendő a kabáthoz

akad aki a nemzeti
színeket hordja kedveli

de a vírus globalizált
hazátlan nem ismer határt

koronavírus-karnevál
félresikerült utcabál

senki sem tudja hogy holnap
mit ír majd róla a kórlap

az én maszkom gyarmatáru
selyemből van s jó szabású

(én Istenem attól félek
rajtam marad amíg élek)

2020. november 20.

Helyi temető

Támogatjuk a helyi temetőket,
odaadjuk majd a tetemünket.
Amikor ott minket elföldelnek,
elődeink kíváncsian néznek.

Akadnak majd, akik kanasztáznak.
Lesznek, akik éppen kezét ráznak.
Mások pedig jajgatnak és sírnak,
folytatják, mit élve abbahagytak...

Amikor az élők elvonulnak,
a régvoltak gyorsan összesúgnak:
„Látjátok-e, ezek, kik tolongtak,
mindnyájan az utódaink voltak!”

Támogatjuk a helyi temetőket,
odaadjuk majd a tetemünket,
és mindenkit elvárunk a torba,
egyen-igyon, míg bírja a torka...

Dolens - 120 cm x 164 cm, olaj-vászon, 2020

GAJAI ÁGNES Sepsiszentgyörgyön született 1977-ben. Tanulmányait a Babeş-Bolyai Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának színművészeti szakán végezte 1995-1999 között. 1998-tól a nagyváradai Szigligeti Társulat tagja, ahol több mint 130 szerepet játszott. Díjai: Nívódíj (2008), Közönségdíj (2008), a Communitas Alapítvány alkotói ösztöndíja (2010), a Szigligeti Társulat legjobb női főszereplőjének járó nívódíja (2012, 2017, 2019), a Szigligeti Társulat legjobb mellékszereplőjének járó nívódíja (2015). Önálló műsorai: *Piaf-est, Hej, páva, hej, páva!, Édes Anna.*

AMÍG NEM FÁJ, NEM MŰVÉSZET

– beszélgetés Kuti Botond festőművésszel –

Bálint Tamás

„Az ember halandóságában és környezetének lassú pusztulásában rejlő drámai szépség az, ami inspirál, újra meg újra munkára készítet” – vallja Kuti Botond, aki a folyamatos átalakulás pillanatait igyekszik egy-egy olajképén megragadni.

– *Ars poeticád szerint az önsanyargatás jellemez, a szó legjobb értelmében: nem a legkisebb ellenállás felé törekszel. Ugyanakkor vonzanak az ellentétek, a kettősség, a béklyók és a revelációk, ezek szimbiózisa, az általuk generált új kihívások. Hogyan tévedtél a nehezebb útra?*

– Azt hiszem, nem odatévedtem, mindig a nehezebb úton jártam. Minden onnan indult, hogy édesapám révén Szovátán beleszórtam egy sajátos művészi milióba. Munkássága láttán szívárgott belém, hogy ez a valami, amit piktúrának neveznek, óriási kifejezőerővel bír. Megtapasztalhattam, hogy az eredményhez megúszhatatlan az áldozatos és kitartó munka, melyhez kellő fűtőanyagot kizárólag a nagy festészeti kihívások, a magas minőségi mércék állandó keresése biztosít. Ez a hitelesség engem is erősített, ha olykor eltántorodtam a hivatás komolyságától. Gyerekkorom óta csak akkor érzem magam valamirevalónak, ha dolgozhatok, ez a kényszeres állapot tölti ki mindennapjaimat, a maga kálváriáival, mélypontjaival, revelációival.

Ezt a műtermi huzavonát leszámítva általában békés jószágnak ismernek az emberek. Amíg nem fáj, nem művészet – mondják, s bár közhely, de az évek alatt megtanultam, hogy tényleg ebben rejlik az általam keresett katarzisélmény. A festészet számomra egy nagyon fizikális műfaj, makacs anyagok alkímiajában dolgozom, ahol a szelíd–vad kettős koreográfiája pillanatnyi, villámgyors döntések sorozatából áll. Képlékeny alku a felülettel, mert – a kezdeti tervek ellenére – az eredmény nem garantálható, és legtöbbször be is fuccsol. Ilyenkor a kép rugalmasságot, szabadságot követel az átkomponálásra, s ha akad bennem elég engedékenység meg lazaság ahhoz, hogy elfogadjam, ha a kép mást akar megmutatni, legtöbbször gyermeki rácsodálkozás, jóleső meglepődés ér. Hálás a véletlen hozadéka, csak résen kell lennem. Az elengedés épp olyan létfontosságú, akár a kezdeti elhatározás, és az egészben a legizgalmasabb az, hogy ott rejlik benne valahol a felfedhető, megmagyarázhatatlan csoda.

– *Tehát az édesapád, Kuti Dénes műtermében való téblábolás predesztinálta a képzőművészeti pályád. Milyenek voltak ezek az első lépések, majd később a saját hang kialakulása? Mikor*

vált nyilvánvalóvá, hogy tudatosan akarsz mást, másképp festeni, mint édesapád?

– A tehetség nem átörökölhető, ezért a predesztinációval csak részben értek egyet. Tulajdonképpen a bennem rejlő hajlam, fogékonyság, képesség és jókora kíváncsiság szerencsés egyvelege volt az, ami végül erre terelt. Az ideális alkotói körülmények pedig tálcán voltak felkínálva.

De visszatérnék kicsit ahhoz az időszakhoz, amikor még többet jártam négykézláb, mint két lábon. Emlékszem, hogy volt egy titokzatos szoba a ház emeleti részén, egy csendes játéktér, ahol fura illatok közt készültek apám „kutizöld” képei. Nem érttem, mi is történik, de élveztem a látványt, és, mint minden gyermek, természetesen utánozni akartam a nagy akciót. Akkoriban ezermesternek készültem, és úgy gondoltam, a fából barkácsolt hajók és repülőmodellek közé simán elfér még egy izgalmas tevékenység, amihez kell a jó kezűesség. Áron ikertestvéremmel gyakran a rajzolásban is megmérkőztünk, övé volt a pontos, patyolat munka, enyém a hanyagabb mocskolódás. A legnagyobb élményt az olajfestés megismerése jelentette, ennek hozadéka lassan minden mást

hátterbe szorított. A székelyudvarhelyi Pallóban Bocskay Vince és Sánta Csaba kezei alatt formálódhattam, majd 4+2 évig a kolozsvári egyetemen, utána egy rövid reklámgrafikai kitérőn Siklódi Zsolt irodájában, majd következhetett a mindmáig tartó útkeresés kísérletező időszak.

Édesapámmal zsigerileg eltérő alkotói mechanizmussal rendelkezünk. Annak ellenére, hogy a legnagyobb csodálattal követtem egyéni kifejezőmódját, engem mégis egy elvontabb, gesztusokban gazdag festészeti világ kezdett érdekelni, s ez merőben más utak felé kanyarított a tanu-

ötletelés, a nagy téma keresése, a „mit hogyan kéne” örökös problémáinak boncolása. Néha óvatoskodva, de többnyire objektív szigorral közelítünk egymás munkáihoz. Kedvező ebben a műfajban, hogy nem lehet végérvényesen elrontani a festményt, nincs menthetetlen kép. Elég egy kívülről, tisztábban látó szem, egy új gondolat, ami frappánsan segít. Lopkodunk egymástól, miközben ajándékozunk is.

– *Téma helyett a technika: a „mit” helyett a „hogyan” a fontos számodra. Miként dolgozol?*

– Gyakran megkérdezik tőlem, mit ábrázol a kép, mi a koncepció. Ilyenkor mindig bevillan Bíró Gábor találó megjegyzése: „a festészet nem ötletparádé”. Azok közé tartozom, akik egy kiállításon pofátlanul közelről vizsgálják egy mű felületét, anyagát, a rejtett cseleket. Ez nálam ösztönös prioritás, a kompozíciós feszültség, illetve a festék rétegelt gesztusrendszereiben rejlő titkos összefüggések és arányok keresése táplál. Témaválasztásaim is ezen technikai eljárások legtagabb kihasználhatóságához igazodnak. Persze olyan is van, hogy szembejön az ötlet, majd ahhoz társítom a megfelelőnek tűnő plasztikai kifejezőmódot.

A falemezeket féltreteve újabban inkább vászonra festek, ezek előkészítése, a barkácsolás, a kifeszítés és alapozás külön élvezet. A spatula, nagy ecset, rolni, smirgli meg rongy váltakozva mind eszközeim. Az olajfesték állandó főszereplője képeimnek, néha akril az alap, és mindig kéznél van egy általam kotyvasztott speciális hordozóanyag is. Nem szeretem a fehér vásznakot, mert tökéletesek, gondtalanok és üresek. Ezeket csak elrontani lehet. És el is kell rontani.

Nem szoktam készre álmodott látványtervekkel ébredni. Impressziók, színhangulatok kavarnak, melyek nem hagyják békén. Az inspiratív tárház végtelen, a variációs társítások sora kimeríthetetlen. Valójában a lábaim előtt hever a potenciális festmény, elég csak kilépnem az ajtón, s már dolgozik is a virtuális képprocesszor. De fölösleges mindezt részletezmem, ha képes lennék érthetően leírni az élményt, nem vennék naponta ecsetet a kezembe.

Szomjaztam a könnyedségre

– *Munkamódszered találó megjelölése az „irányított véletlen”, a káoszról születő rend. Miben állnak ezek a „szerencsés balesetek”?*

– A jelenség egyetemi éveim alatt kezdődött, csóró diákként sorstársaimhoz hasonlóan nekem sem volt pénzem anyagokra, kénytelen voltam átfesteni egy-egy meglévő melót. Keserű, de valahol mindig izgalmas volt az átfedés mozzanata, mert az egymásra rakódó színes vetületek nem várt módon alakultak át új térbeli rendszerré. Az avantgárd stílusokkal frissen szembesülve zsigerileg kezdtem vonzódni a nem szokványos képalkotásokhoz. Volt, hogy csomóba gyűrtem az éppen száradó művet, majd kibontottam. Sőt annak részleges meggyújtására is vetemedtem, bármilyen külső beavatkozást bevontam annak érdekében, hogy tudatomtól függetlenül alakulhasson át a felület. A konstrukció-dekonstrukció-rekonstrukció bonyolult hármassága évekig meghatározta képeim alakulását, munkamódszerem brutalitása azonban az utóbbi másfél évben csillapodni látszik. Szomjaztam a könnyedségre, egy tudatosabb képszerkesztésre, s ez a tisztulás új szemléletet, lendületet, ritmusváltást hozott.

– *Milyen alkotásokon dolgozol, készülsz idén közönség elé állni újabb művekkel?*

– A ránk telepedett pandémia egyetlen kegyes ajándéka a szellemi elmélyüléshez felkínált rengeteg idő. Eleve elzárkózó alkat vagyok, szeretek egyedül lenni, és szívesebben nyitok a műtermembe, mint a külvilág felé. A kényszermagány így nem jelent különösebb traumát. Új lendülettel a 2020-ban elkezdett nagy méretű képekből álló sorozatomra próbálok ráhangolódni, ezek továbbérlelése, letisztítása foglalkoztat. Izgalom és elfoglaltság bőven lesz, márciusban Budapesten mutatkozom be az elmúlt időszak válogatott anyagával, ősz folyamán nyílik meg egyéni tárlatom Marosvásárhelyen, majd elvileg Kolozsváron, és közben néhány csoportos részvétel is beékelődik az ideai sorozatba.

KUTI BOTOND 1984-ben született Marosvásárhelyen, 1999–2003 között a székelyudvarhelyi Palló Imre Művészeti Szakközépiskolában tanult festészetet, 2003-tól 2007-ig a kolozsvári Képzőművészeti és Formatervezési Egyetemen folytatta tanulmányait, ugyanott mesterizett. Első egyéni kiállítása Marosvásárhelyen volt 2008-ban, azóta Európa számos pontján találkozhatott a közönség a műveivel. A Barabás Miklós Céh és a Romániai Képzőművészek Szövetségének tagja, jelenleg Szovátán él és alkot.

KARIÓTI JÚDA FELTÁMADÁSA

Délután tért magához. Olyan erős szomjúság, éhség gyötörte, amilyent még soha nem érzett. Tarisznyájában megecetessedett bort talált, mohón szívta magába, mellette kovásztalan kenyeret, melyet megtört és falatonként evett. Kicserepedett, felhasadt szájában kínzó fájdalmat érzett állkapcsa minden mozdulatára. A bordái közt lévő sebből vér szivárgott.

Hevesen tűzött a nap, egy nagy kő árnyékába vonszolta magát. Hátát a hideg anyagnak vetette, megitta a maradék bort, majd elaludt. Kora hajnalban ébredt, szomjasan. A távolban víz csobogását hallotta. Botjára támaszkodva a forráshoz ment, apró kortyokban ivott, megmosta az arcát, kitisztította a sebet, tömlőjébe vizet mert, tarisznyájába tette, és visszatért a kő árnyékába. Leheveredett. Elővette a megmaradt kenyeret, megette. „Itt maradok”, gondolta, „enyém e föld, tisztességgel megfizettem érte”. Gyereket hangját vélte hallani, de hiába nézett körül, mit sem látott. Tarisznyájában keresgél, egy erszényben nyolc ezüstpénzt talált.

Másnap a városba ment, szerszámokat, szamarat vásárolt. Mire befejezte az alkudozást, tömeg gyűlt köréje.

„Közülük való vagy?”, kérdezték. Júda bólintott. „Mit mondott, amikor meghalt?”, kíváncsiskodtak. „Nem tudom. Nem voltam ott.” „Hazudsz”, mondták fenyegetően. Kés villant a kezükben. „Életemben nem hazudtam”, válaszolta. Római őrséget érkezett, a tömeg széteszlott.

A szerszámokat, ételmezt a számárra kötözte. Estére visszaért a földjére. Bordái közt a seb egyre erősebben fáj, oda nyúlt, kezét véresen húzta vissza. Bekötözte, ahogy tudta. Lepakolt az állatról, kicsapta legelni.

Harmadnap bőrökből és faágakból kunyhót épített a szikla mellé. Negyednap felült a számárra, a távoli legelőkre ment, ahol hosszasan alkudozott a pásztorokkal, majd tizenkét juhott hajtott haza. Az ötödik nap reggelén megfejté az állatokat, majd karámot épített. A hatodik nap befogta a szamarat, nekifogott felszántani a föld egy részét. Estére felszakadt a bőr a tenyerén, arcát sebesre égette a nap, de elégedett volt, mert a terület jókora részét sikerült feltörnie. Hetednap felült a számárra, a városba ügetett, pergament, írószereket, ételmezt vásárolt. Még két ezüstje maradt, azt mélyen az iszákjába rejtette.

Este a tűz fénye mellett írni kezdte Jezsuha történetét.

Jó termés ígérkezett, sok bárány született, az írással is szépen haladt. Hosszú idő óta először érzett nyugalmat. Reggelként új kötést tett a sebére, aztán munkához látott. Kőből épített házat, hogy a nap melege elől legyen hová a sajtot tennie, védve tudhassa a szerszámait is. Olykor vándorok pihentek meg nála, a vendéglátásért kapott pénzből sikerült falat emelnie a ház körül. Ideje volt, egyre többször törtek az életére Jezsuha követői. „Mit keresel az élők között?”, kérdezték. „Neked a holtak között a helyed.” Nem válaszolt, inkább a saját dolgával törődött.

Mikor sikerült befejeznie az írást, agyagkorsóba tette, a ház agyagos földjébe rejtette. Ekkorra nyája nagyra nőtt, nem volt elég táplálék a földjén, legelőt és pásztort bérelt, oda küldte az állatokat. Minden hajnalban kiment a mezőre, a pásztorral együtt fejtek, készítették a sajtot, amit a városban kereskedőknek adott el.

Feleséget választott magának, a szegény

sorból jövő asszony, akinek előző férje a törzsi villongásokban halt meg, hallgatag, szívós teremtés volt. Esténként együtt vacsoráztak, majd ágyba bújtak. Ritka szeretkezéseik eredményeként fiuk született. Ha tehette, mellette volt, örömmel töltötte el a gyermek cseperedése. Különböző történeteket mesélt neki, s mikor eljött az idő, írni-olvasni tanította. Magával vitte a városba, apró ajándékokat és írott pergameneket vásárolt neki, hogy az elméjét pallérozza. Mikor mindenre megtanította, amit tudott, egy tudós pap házához vitte.

„Tanulnia kell”, mondta, és arannyal teli erszényt nyomott a pap kezébe. Az elvette, a súlyát méricskélte. „Kevés”, mondta komoran. Júda újabb erszényt vett elő, mire a pap megenyhült. „De te visszamégy a pusztába, nem látogatod.” „Úgy lesz”, bólintott. „Évente két erszény aranyat kapsz tőled. Fiadból tudós ember lesz. De ha látogatod, lehet, hogy megölik.”

Glomus - 145cm x 140cm, olaj-vászon, 2020

„Nem jövök”, mondta Júda. „Csak mondd azt, távoli rokonod gyermeke.”

A gyermek sírt, toporzékol. „Hamarosan találkozunk. Légy figyelmes, engedelmes, tanulj szorgalmasan! Ha nem bírod, érted jövök”, mondta az apja.

Hazafelé felszakadt a sebe, a vérvesztéségtől majdnem alétan lépett be a házba. Megölelte feleségét, aki gyorsan ágyba fektette, mellé ült, hívős kezét a homlokára tette.

„Csak ő élje túl”, suttogta Júda.

„Túléli”, válaszolta az asszony.

„Fázom.”

„Én is. Azt hiszem, ezentúl mindig fázni fogunk.”

Kőház állt a tó partján, ebből lépett ki Jezsuha. Júda az ajtóban várta, Jezsuha a karjára támaszkodott. „Nem bírom tovább”, suttogta. Leült. Júda sült halat, kenyeret tört darabokra, apránként adogatta a szájába. „Negyven nap éhezés és ima bárkit megviselne”, mondta. „Volt látomásod?”

Jezsuha lassan evett, az égre tekintett.

„Nem”, felelte később.

„Hazudsz.”

Bort vett elő, vízzel hígította, Jezsuha kezébe nyomta.

„Olyan ember nincs, akinek negyven nap alatt ne támadt volna látomása”, folytatta.

„Istenemre, semmit sem láttam.”

„Ne vedd hiába szájadra a nevé!”

„Anyámat láttam haldokolni, ahogy magára veszi a bűneim terhét.”

„Ez mindenkinek sok lenne.”

Jezsuha kiitta a kupát, Júda késével sebet ejtett a karján, a vért a kupába csorgatta.

„Tedd el jól! Jó lesz minden sebre.”

„De nekünk nem kell a véred. Miért nem érted meg?”, tette vissza Júda a tarisznyába a kést.

Jezsuha hallgatott.

„Menjünk”, állt fel Júda. „Lejár a rómaiakkal kialakult idő, vissza kell érnünk a városba.”

Csónakba szálltak, Júda kezébe vette az

Miklóssi Szabó István

zése előtt. Harminc ezüstöm maradt, minden aranyamat odaadtam ezért az időért.”

„Hazudsz. Megteremtette volna magának az időt, ha szüksége van rá!”

„Bolondok vagytok”, vette a tarisznyáját Júda. „Úgy üldöztétek a halálba, hogy észre sem vettétek.”

Jezsuha eszméletlen arcára pillantott, majd a város felé indult. „Elegem van az emberekből”, gondolta. A pusztában vásárolt földet, hogy oda vonuljon vissza.

Harmadnap hallotta, hogy keresztre feszítették. Negyednap éjszaka Jezsuha hívei rátámadtak, megkötözték, rongyokba bugyolálták, kivitték a városból, felakasztották. Sorra leköpdösték, magára hagyták. Szerencséjére rég elszáradt fa ágára vetették a kötelet, addig vergődött, amíg az leszakadt a súlya alatt. Valahogy kiszabadította a kezét, magához szorította a csodamód nála maradt tarisznyáját, megkezdte vándorlását a földjére. Mikor odaért, elájult. Délután tért magához.

Ahogy nőtt a fia, úgy gyarapodott tudásban, latinul, görögül tanult, fordított, leveleket, szerződéseket írt. Egyre jobban elhidegült apjától, nem járt haza, csak az anyját bírta látni, aki a városban nyomott a kezébe néhány aranyat, ezüstöt. Titokban Jezsuha követőivel találkozott, részt vett beszélgetéseikben, szertartásaikon. Mikor már nem volt mit tanulnia, a rómaiaknál talált írni munkát, annak ellenére, hogy tanítója fényes jövővel kecsegtette a papság körében.

A környék állatai vészben hulltak el. Szárazság követte a vészt, hamarosan éhínség fenyegette a várost. A rómaiak búzát, árpát hozattak, olcsó áron adták az embereknek, ez mentette meg Jerushalimet. Júda is eladta a készleteit, csak annyit tartott meg, amivel kihúzzák a következő aratásig.

Mindketten megöregedtek, nehezen bírták a munkát. Földjeiket apránként eladták, a pénz felélték. Felesége szemére hályog nőtt, lassan megvakult. Szobákat adtak ki idegeneknek, így tartották el magukat. Aztán Júda egy erős fejfájás után teste jobb felére megbénult, anyja hazahívatta a fiát. Az a szívében gyűlölettel és félelemmel érkezett.

„Régóta halott vagy, mit akarsz az élőtől?”, mordult az apjára.

Júda intett a feleségének, aki egy darabka pergament nyomott a fiú kezébe.

„Örökséged a ház földjébe van elásva”, olvasta.

„Tőled nem kell semmi.”

Másnap reggel Júda meghalt. Gyermeke kivezette a házból az anyját, rőzsét gyűjtött, lángra lobbantotta.

Szótlan anyjával a város felé indult. Útközben egy öreggel találkozott, aki botra támaszkodva szólt hozzájuk: „Úgy tudom, örökségetek a leégett ház földjébe van elásva”.

Egy ezüstöt nyomott a gyermek kezébe, majd eltűnt a sziklák mögött. Az szótlanul nézte a pénzdarabot.

„Menj vissza, Máté”, mondta az anyja. „Áss a legkisebb szoba nyugati sarkában. Megvárlok.”

Korsóra bukkant a sarokban. Óvatosan széttörte, egy tekercset és egy ezüstpénzt talált benne. Pontosan olyan ezüstöt, amilyent az öreg nyomott a markába.

Olvasni kezdte a tekercset. Rémülten habzsolta az utolsó betűig. Majd újabb korsót keresett a romok között, beletette, mélyen elásta a pusztá kemény földjébe.

Az ezüstöt messze hajította, és az anyjáért szaladt.

átmentő

Nagy László

Üstökös tündököl

Márciusi fények,
havazó zegernye,
éles bőjtí szelek,
mit zúgtok fejembe!

Megőrült a világ,
tajtékos a szája,
s valahol vér csörög
fűre, ibolyára.

Pirosra dagadnak
zöld vesszőn a bimbók,
korhadt fán véresre
megérnek a ringlók.

Üstökös tündököl,
hallik suhogása,
vérhőrpölő fejét
hajtja vértócsáakra.

Bakony

Hold remeg babonásan,
fátyolát rezgeti,
rézlombos rengetegen
úsznak a fürtjei.
Édesem, hallod-e,
leesik a vadalma
hóharmatot esdeni
puha-selyem avarra.
Illata, illata
világgá kerekedik,

göndörödik csillagokra,
tengerre heveredik.

Ez az erdő régieknek
édes szabadság,
rengetege tömlőc ellen
lélegző vadság!

Én a Bakonyt eltemettem
s itt van a kisértem,
megveri az idegeket,
ereimben éget,
itt benn a mellben
hirtelenül mint a drága
tündérek vára,
tornyosodik életem
nosztalgijára.

Kovács Újszászy Péter

„KÁPRÁZATOS VILÁG A VEMHED”

Nagy Lászlót olvasva hátborzongatóan káprázatos, ezerszínű világ tárul elénk. Versei arra hívnak, hogy megismerkedjünk a lélek rejtett földrészein lakozó érzésekkel, élőlényekkel.

Nagy László költészete gyors tempójú utazás, de az olvasónak nem kell tartania attól, hogy az időmértékes versekben rejlő fűrgesség folytán nem jutna elég ideje önmagán átszívárogtatni a verseket. Az érzékletes képek, a sorokban megbúvó ütemhangsúlyok az értelmezésben, a versek meg- és átélésében segítenek.

Alkotói sokoldalúságát mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy Nagy nemcsak szépíró, de képzőművész is volt. Bár 1943-tól kezdve rendszeresen ír verseket, Pápán eltöltött diákévei során rajz tehetségével tűnik fel. 1946 augusztusát követően a budapesti Iparművészeti Főiskola grafika szakán kezdte el tanulmányait. Festői ambíciója verseiben is tetten érhető.

Pici ökröcskék, hatalmas galambok

Nyomon követve a *Zene az istállóban* képsorait, úgy érezhetjük, egy vásznon testet öltött műalkotást csodálunk. Az első versszakban megjelenik az áldozat motívuma, ez azonban nem hasonlít az Isten báránya-kép hagyományos felfogására. Nagy László képzeletében a Megfeszített sokkal közelebb áll Marc Chagall *Magányának* figuráihoz, mint azokhoz az ábrázolásokhoz, amelyeket a keresztény ikonográfiából ismerhetünk: „Középen áll egy meszelt oszlop, / nékem hófehér keresztfa, / megfeszítve én függök rajta, / onnan figyelek hallgatva.” A versben az istálló nem a Megváltó születésének helye, hanem a lírai én megfeszítésének helyszíne. Az egykori

újszülöttet körülvevő jószágok központi alakokká válnak. Bár mindnyájan egy fedél alatt élnek, egyéniségük más-más formában tör felszínre. A valóságban maszszív izomtömegekként ismert ökröket virágokhoz hasonlítja, és azáltal, hogy rögtön utánuk a galamboké lesz a főszerep, a madarak nagyobbak tűnnek az ökröknel: „Két pici ökröt egymást nyalja, / a fejük lilium-harang, / fölfújta szivárvány-glóriában / párjához krúg a hímgalamb.” Az istálló ugyanakkor korántsem nevezhető édenreprezentációnak. A verszárlatban az állatok menedékeként szolgáló helyszín közel áll Ady Endre magyar ugar-képzetéhez: „Galambtoll suttag, dübörögnek / bendők, a láncok csengenek, / ez itt a zene, szomorító / zene itt rekedt szivemnek.”

Nagy László költészetének számomra legkedvesebb darabja, a *Kiscsikó-sírató* egyszerű, mellbevágó alkotás, amely Kányádi Sándor két verséhez – *Sörény és koponya, Fától fáig* – hasonlítható. Nem társul pajkosság a műhöz, a gyermeki hangot a mellbevágó őszinteség, az események kendőzetlen leírása kelti életre: „Sajnálalak téged, bársony-kiscsikó, / puha volt a füled, mint a kisnyulé, / nyakadon a csengő piros szalagon, / de te nem csengettél, bársony-kiscsikó, / szívedet hallgattam, alig dobogott, / tartottam orrodhoz gyenge tollpíhét.” A síratás nem annyira a gyász, mint a leküzdhetetlen sokkhatás jegyeit mutatja: „nem kellett már neked a dudlis üveg, / inkább földhöz verted halántékdodat, / tejfoggal haraptad piros nyelvédet.”

A gyermeki hang kendőzetlenül vall arról, hogy a halott állatot feldolgozzák: „bőrödet lehúzták, szárítják a napon (...) bőrből csinálnak fekete sipkát, / drága bőrtarisznyát borosüvegnek”. A kiscsikó emléke a gyász későbbi folyamatában is felszakítja a gyógyulófélben lévő sebeket: „a gyenge lucernát nyulak csipkedik, / ott ficáncolsz te a csillagok között, / onnan megrugdosod az én szívemet, / minden reményünket befödi a hó, / siratlak, siratlak, bársony-kiscsikó”.

A *Zápor után* soraiban a felező nyolcasokon repülve érezni lehet a vízcseppek között ébredő világot: „zöld vesszőkön esőszemek / csimpaszkodva merengenek. (...) kiskutyá a fűvet eszi, / kifordulnak kis fülei”.

Nagy László költészetére a folklór igen nagy hatással volt, jó példák erre a virág-, illetve madármotívumot tartalmazó versei, valamint azok a költe-

mények, amelyek sokban emlékeztetnek az archaikus népi imádságokra. A *Könyörgés* versbeszélője azért esdekel, hogy a rontó erők álmában se érhessek utol. Rendületlenül hiszi, hogy a szó varázsereje távol tartja a negatív erők démonjait: „Ha feküdni megyek / fekete éjfélnél, / ne harapjon belém / fekete komondor. / Csahos pulikutya / ne ugassanak meg, / vacogó stráz-

„kintről ordasi tűz s fegyelem, / belül piros őzike-csillag – / belül véredtől, véred vasától / hártyaíd azúr ablakai közt / káprázatos világ a vemhed.” A *Bakony* című versben azoké a főszerep, akikről sokat és sokszor álmodnak a nagyvárosok foglyai: „Hold remeg babonásan, / fátyolát rezgeti, / rézlombos rengetegen / úsznak a fürtjei.” Az idilli, természetköz-

Nagy László és felesége, Szécsi Margit 1966-ban, Zuglón

Fotó: Molnár Edit

sának / ne mutassanak meg. (...) Ha édesen alszom / széna-heverőmön, / nagy pocakos pókok / ne marják föl bőröm.”

Nem evilági természet

Amikor gyermekkoromban azt hallottam, *Versben bujdosó*, valami kedves természetközelség járt át. Ebben a helyhatározós szerkezetben ott volt a mohák titokzatos puhasága, a sziklafalak csöndejé, a tülevél-szőnyeg alól kiszűrődő sercegés. A teljes asszociációs lánc vélhetőleg azért jött létre bennem, mert a bujdosást a barangolással társítottam. Az idő múlásával, ahogy felfedeztem Nagy László költészetét, megértettem, hogy a versben bujdosó nem más, mint a világokat álmodó és létrehozó ember. Olyasvalaki, aki „bozótot teremt maga köré”, ezért tűnhet úgy, hogy nehezen megközelíthető, zárkózott, ahogy Nagy László írja, „versben bujdosó haramia”. Az alkotás folyamatát révületszerű, nem evilági jelenségként mutatja be a vers:

li nyugalomban rejtélyes hűvös-ség lapul: „Édesem, hallod-e, / leesik a vadalma / hóharmatot esdeni / puha selyem avarra.” Ahogy a megfeszítettet aktusát újragondolja, úgy a költő attól sem fél, hogy a Boldogságos Szűzet *Szentségtörő Madonnaként* ábrázolja. A vers Csáth Géza egyik novelláját hívja elő bennem: a *Fekete csönd* énelbeszélője megrendülten vall fiútestvére átváltozásáról. Nagy László versében a Madonna, akit a keresztény kultúrkör mind közül a legtisztábbnak ismer, állatot hoz a világra: „Csikót szül nekem, démoni / bársony a zöldbe, / nyihogó csillag-robogást / a fű-özönbe.” A megszületett csikó nem torz, nem is gonosz lény, hanem az anyja tejét mohón fogyasztó, fiatal uralkodó: „fölszál a burok-palástos / négy lábú kicsi király. / Míg fogak satuját tűri / kánaáni duzzadt kebel, / nagy haja éjszakájában / fejhangon fölnekel.”

E kiscsikó egyben Nagy László költészetének, élettől duzzadó verseinek metaforája is.

Intus - 150cm x 140cm, olaj-vászon, 2020

átmentő

Böszörményi Zoltán

El nem küldött levél Nagy Lászlónak

Csillagszegeket ver fejünk fölé az éj,
a nádi hegedűk fura dalra zendítenek.
Az iszkázi dombokon dagad a bánat vitorlája,
a sajjó rét füvében az idő ringyóit jószagúra mossák,
a láthatáron vérhullató üstökös suhan át.

Nem pofoz fel többé alattomos kín,
az örömkertekben idén is nyílnak
a fájdalom tulipánjai.
A fák lombjai zöld napernyők,
a fény zászlói ellobbannak az ágak között,
zsongnak a megvakult dongók,

Te is tudtad, álomból megélni nem lehet,
mégis építettél belőlük hamvas hegyeket.

A sok bajt látott kéz hamuban motoz,
betemeti a lelkeket a homok.

Az ég vásznán árnyak,
nyárfák,
éj felé vágató sárkánylovak,
ábránd.

Aki sok őszt látott,
tervezhet egy kisebb forradalmat.

Füvek lángja halálra perzseli az alkonyt,
ki a bánatot egyszer a szívébe zárta,
azt a bánat is a szívébe zárja.

Megáradt az ég szivárványa,
reccsen alatta a nemlét szárnya.
Ha a vágató paripákat nézed,
habosodik hátukon az ígézet.

Aki sárba lép,
sáros lesz a ruhája,
lelke,
akaratlanul is a víz fölé hajol.

A percek, mint falra hányt borsó,
szétfutnak a falon, a bedeszakázott világon.
A naplementében a felhők lángoló rongyok,
alatta tengernyi némaságod,
a partra roskadt szerelem halkán piheg,
aki még nem szeretett, az alázatos sem lehet.

Bolyongásaidban te is összeszedtél
egy-két boglyas álmot,
ördög pengeti a hárfát,
hátha megtalálja párját.

Csattanásba ájult ostor,
villogó nyárban didergő bokrok.
A kertben egy ismeretlen a bánat leveleit tépi,
gazdáját minden bajtól örökre védi.

Kaszák éle füstölög az égen.

Délig részegre issza magát a nap a fénnel,
leheveredne, de nincs hova betérjen,
a fekete nádas törékeny csúcán
inog, botladozik, elesik,
megüti magát csúnyán.

Mit reméljen, kit élet-halál darál,
a belső tűz lelkét mind felfalta,
fáradtan néz le az apadó kutakba,
amit lát, vérző gondolat sugallja,
megrepedt a boldogság harangja.

Az erdő szélén szárnyát bontja a hajnal,
a Balaton felett némán röppen át egy sóhaj,
a néptelen parton
tisztá tekintetű remény remeg,
még látta villámló életed.
Hol van most a házad, hol a palotád,
bekopog-e a derű az ajtaján,
szívudvarok magánya,
az emlékek is elégnek volt tüzek máglyáján.
Sápadt mentség ült karodra,
mint bajmóló madarak a hallgatag fákra,
beheged a tavak sebe, ha a fagy feléled.

Gyere velem a Balatonba, ábrándok tengerébe,
halásszuk ki a hóbertos halakat,
meggyógyít bennünket a nyár zeneszerszáma,
nem csuklik térdünk az élet-táncba,
elsuhan mellettünk vadludak bűgása.

Idén sem díszítette fel senki
az elárvult ecetfákat,
hökken az idő új csodákra várva,
nem is emlék az emlék,
csak néhány cseppnyi elevenség.

A türelem ágára ül egy pöttömnyi madár,
talán még mindig terád vár.
Vörös rózsák örvénye békít,
utazz csendesesen, a világ úgyis elbolondít.

Farkas Árpád (1944-2021)

Böszörményi Zoltán

*El nem küldött levél Farkas Árpádnak**(Emlékek egy zetelaki irodalmi tábor két napjáról)*

Úgy hiszem, földiek voltunk,
én zetelaki felmenőkkel,
félíg székel, vagy tán egészen az.
Amikor Fekete Vince ezt meghallotta,
a telefonban hangosan felkiáltott:
– Hát ez miféle kitaláció,
nem volt az életedben, Zoli, elég stáció?
Így lettem a pityókaföldek kitagadottja,
s jutottam a gondolat koldusbotjára.

Irodalmi táborban, Zetelakán futottunk össze,
szilvapálinkával öntöttük meg a reggelt,
míg körbejártuk a kocsmá feletti temetőkeret,
Szabó Dezső Elsodort falujáról fontuk a szót,
délután ugyanannak a lánynak udvaroltunk.

A vers pedig ott vacsorázott velünk,
szította lángoszlopát az éjnek,
s ha jól emlékszem,
a tábortűznél ránk kacsintottak
a felhők között bújócskázó csillagok.

Sóhegyek illatát hozta át a gáton
a második műszakban vágató szél,
s mint ki az élet nyugtalan tárgyait
remegő kézzel kibontja,
valami hirtelen meggyújtotta bennünk
a csend kanócat, valakinek ősi álmát.

Anyai nagybátyám, Áron,
gyalogolt fel másnap

hozzánk a kocsmába,
mondta – bele akar kóstolni
ebbe a jóízű magyar irodalomba.
Fekete ünneplőt viselt,
fehér vasalt inget,
a templomi miséről érkezett,
Isten szavát viselte szívében.
Kérdeztem – te is ilyen ájtatosnak
látod a székelly embert?

A kis kocsmá teraszára ültünk,
a karcos napsütésben
a sör és a pálinka
megkísértette bennünk a múltat,
én a kolozsvári Gaál Gábor Kör
üléseit említettem
(ott találkoztam veled először),
ahova többnyire
– megszökve a balettintézet bentlakásából –
Molnár Gusztó osztálytársammal mentünk,
te jó ég, hányszor nyírtattak kopaszra
az esti hiányszásokért!
egyik alkalommal a Macska Játék című versed
olvastad fel – amire most is élesen emlékeztem –,
abban az időben tizenhárom éves lehettem,
lyukas cipőben jártam, és keservesen éheztem.

Aznap többször, mint zabolátlan vadlovak,
átvágatott fejünk felett néhány zápor,
az irodalmi délutánról boldogan ment haza
anyai nagybátyám, Áron.

Ma sem tudom, miért emlegetem mindezt fel
(játszottam a fájdalom húrjain elégszer),
talán hiányzott egy moha takarta, régi képzet
arról, hogy Csiki Laci, Király Laci és te vagytok
az új nemzedék költőfejedelmei.

Szerdán, temetésed napján,
amikor a fenti sorokat írom,
mint égi jelre, e messzi földön,
itt is megkondulnak, Monacóban
érted szólnak a harangok.

Scala 1. - 150cm x 130cm, olaj-vászon, 2020

Farkas Árpád (1944-2021)

Ferenczes István

Kapitalista szocreál

2002-ben
a román parlament
elfogadta a 118-as számú törvényt
amelynek alapján
bevezetik az érdem életjáradékot
olyan neves és tekintélyes tudósoknak
művészeknek íróknak sportolóknak
akik életművükkel maradandót teremtettek
A jogalkotás előkészítői és lobbistái
Ceașescu elvtárs két hajdani dalnoka
Adrian Păunescu és Corneliu Vadim Tudor
szenátorok voltak

A törvény végrehajtási utasítása
1500 főben állapította meg
az érdemjáradékra jogosultak számát
s a névsorok összeállítását
különböző alkotói egyesületekre
köztestületekre
sportintézményekre ruházta

A Romániai Írók Szövetsége
123 érdemjárulékot osztott ki
közöttük 10 romániai magyar írónak is

A szövetség eredeti listáján
szereplő 10 magyar író
jogosultságát
nem vonta kétségbe senki

Alig száradt meg azonban a tinta
kitört a botrány

Az eredeti listától eltérően
Păunescu erélyes közbenjárására
a magyar írók közé bekerült
kebelbarátja
győző victor hajdú
Ceașescu nem kevésbé lelkes csahosa

Szabó Gyula helyett
A törvény arról is rendelkezett
hogy az érdemjárulékra jogosultak
elhunyta után
az illetékes köztestületek
egy következő személyt jelölnek

aki megfelel a jogalkotó elvárásainak
Magyarán egyfajta elhalálozási
illetve közmegegyezéssel értéksorrendet
írt elő a lex

A romániai magyar írók sorsáról
a meghonosodott gyakorlat szerint
az írószövetség vezetőségébe beválasztott
magyar tagok javaslatai alapján döntöttek

Rájuk hallgatva szavaznak a többségiek

Az évek szállnak mint a percek
a romániai magyar
életjáradékos írókat
sem kerülte az elmúlás
lassan elfogytak elfogynak
helyükbe mások jönnek

Azt is mondhatjuk
hogy a romániai írók várják
az életjáradékos írók halálát

Fogynak lassan a nagy öregek

Az utóbbi időben a felelősség
a magyar írók ügyében
Markó Bélára hárul
Nem túlzás ha azt állítjuk
hogy érdemben ő dönt
a magyar életjáradékosokról

Markót mondhatni közfelkiáltással
választottuk meg
a Romániai Írószövetség
Marosvásárhelyi Egyesülete elnökének
Ezáltal automatikusan
került be a központi vezetésbe
Regnálása alatt
jó néhány erdélyi magyar író
jutott kiemelt életjáradékhoz

Markó bizonyára
a maga személyes érték- és érdekrendje
szerint döntött
amikor több magyar írónak

kilobbizta az életjáradékot

Többek között magának is

Egyetlen egyet
Farkas Árpádot
– van-e ki e nevet nem ismeri? –
kerülte ki módszeresen
csak ő tudja miért
amint azt is tudja
hogy egy közmegegyezéssel értéklistán
egykori felfedezője és közlője
bizony az elsők között van

Farkas Árpádot
megalázták

Akárcsak Szabó Gyulát

Az érdem életjáradék
nemcsak anyagi megbecsülést
hanem egyfajta rangot
elismerést
értékítéletet is jelent
az írók társadalmában

Ám
győző hajdú victor
hiába kapta meg
irodalmi rangja
ott maradt
a szégyen küszöbén

Nem tudhatjuk meg már soha
hogy mi történt volna
ha annak idején
2002-ben
a kilenc magyar író
aki vele együtt életjáradékos lett
Szabó Gyula mellett szolidarizálva
magyaros karakánssággal
visszmondta volna az elismerést

Akkor talán
tisztábbnak látszanánk
2020. szeptember 3.

FARKAS ÁRPÁD VERSE

Nem ismertük egymást hús-vér valónkban, a Facebookon voltunk ismerősök. Azután jelölt be, hogy megnyertem az unitárius egyház irodalmi pályázatát. Tudott róla, mert őt unitáriussá kenték. Engem katolikussá ugyanazzal az olajjal, vízzel. Különbözőségünkben hasonlóságunk. Háketttő, olaj és még valami. Azt jelöljük ismerősnek, akihez van valami közünk. Akinek bár egy szeletét ismerjük. Így a költőnek minden olvasója ismerőse is lehetne. Nyilván ismertem a költészetét, és számos közös barátunk volt, van. Ám nem nyílt alkalom személyes találkozásra, ahol bemutathattak volna egymásnak. Akkor sokat gondolkodtam azon, miképpen szólíthatnám meg. Aztán találtam egy kapcsolódási pontot, mélyen elásva a gyermekkoromban. Soha nem írtam meg neki. Ingadoztam, ahogyan ingadozom most is. Mondjam, ne mondjam, kissé olyan, mintha magamat fényezném, aztán meg ott áll a parancs vagy jó tanács: „dicsérjen meg más, ne a te szád”. Bár ezek csak tények. Legyen most mind egy. Legyen az, ami. A '80-as évek elején, tízéves koromban, a magyar olimpia megyei szakaszán vettem részt. A feladat egy Jókai-regény meg egy vers elemzése volt. A verset két vagy három szerzőtől választhattuk. Farkas Árpádot választottam. A megmérettetés után azt mondta a tanárnóm, kiváló az elemzésem, a megye legjobbja. Talán vigasztalni kívánt amiatt, hogy a jókais rész nem sikerült valami jól, talán igaz volt. Mindegy. Akkor azt mondtam neki, halvány dacba göngyölt arccal, mivel arra számítottam, kinevet, hogy költő akarok lenni. Majd, ha felnövök, persze. Nem nevetett. Talán ez is a jó tanár egyik ismérve: hogyan viszonyul a gyermek

álmaihoz. Nem emlékszem, melyik vers volt az, amelyet választottam. A címere sem emlékszem. Tudom, jó vers volt. Szépre nyíló. Vers és még valami. Most már tudod ezt is, Farkas Árpád. Hiszem, hogy tudod. Talán a hit a kedves elhaltak számával gyarapszik? Ám legyen. És legyen meg az akarat, mely engedi ezt. Meg azt a valamit.
(Végezetül, itt egy vers. Miért? Mert neked is írhatam volna.)

Itt, a mindörökben

Megtörtént, elmúlt. A nap jelentéktelen zugai harántsugaras tájakká szélesednek, urának intó vesszeje terebélyes fa, madarainak törpe röppenése legyintést mintázó szárnyak kőbe szólítása, pillanatai órák kondulásait kívánják maguknak és töredékeink örök maradását kérik. Maradnánk. Bocsánatba szólított föloldozással, föloldozásba szólított reménnyel, reménybe szólított hittel. Talán visszazól. A lomb suhogása a szélnek.

Megtörtént, elmúlt. A megélés ráncai ezek, a kétség savója, hogy nem találsz? Apró ujjacsák megfogó kézként, bársonyos talpak döngő csizmákként lépnek hivatalba, kikövetelni a toporzékolást. Miért nem a vízen járás talpai ők, az érintés ujjai? És megássák a hiányt. Mi az nekünk. Mi az nekik. Hosszúság és szélesség, mélység és magasság.

Szondy-Adorján György

Megtörtént, elmúlt. Magas fa árnyékában árulják a paradicsomot, és láttam, hogy jó. Édes, savanyú. Emlékszünk rá, akár a piros csizma nyomára a hóban. Ütjük is a bottal, abból a fából. Mosolygok vonallal hasított számmal, á, bé a sarka, magasba rántva, ától, a béig futok a szakasszal végtelent toldani, híd lesz tehozzád, mi elér a szádig. Mosolyogj azzal, ami egyenes.

Ha elindultok a séta fehér napján, ráncokat látni, melyek fölnevelnek, legyen nálatok szentség, amit megfog a kéz, majd elenged. Apám ráncaival párhuzamos vagyok, egyszerre húznak, tartanak, emelnek, akkor már hol toporogni, melyik kékre vésni törpe röppenést, magasan, hej, de magasan végre, míg hetedízigitlent üt az óra, szürkét az égnek. Álomnak szín ez. Számoknak egyre megy. Itt, a mindörökben.

Jöjj, te visszás mozdulat, felleget járni széllel, képemre faragott bottal, abból a fából, mégis, mégis, ebben az egyszerű sötétben lelepleződnek a csillagok, a külső utak egyikére térek, a lét semmiségeiből gyúrt haraggal megnevezem az álom hódításait a számmal, könnyű sétat tesznek egy járhatatlan szalon, ahol nem járhatok én sem, képemre faragott bottal, abból a fából – záruljon szememre a kérge.

BEZZEG ANTALNÉ VIRÁGAI...

Péter Beáta

Antal Béláné minden reggel megöntözte a gyönyörű virágait. Irigykedtek is a szomszédasszonyok. Hát hogyné irigykedtek volna, amikor Antalné mind egy szál ajándékba kapta ezeket. Ráadásul az urától! Ki látott még ilyen drága embert, aki különösebb alkalom nélkül virágot visz a feleségének? Csak úgy. Van, hogy havonta, sőt, hetente! Ők nőnapra egy szál szegfűt ha kapnak, esetleg egy csokor hóvirágot. Szegfű, eh, halotti koszorúk virága. Hóvirág, eh, utcai árusok olcsó kínálata. Jólesik, persze, hogy legalább ilyenkor felköszöntik őket. De bezzeg Antalné! Bezzeg Antalné mindig szépeket, a legszebbeket, a különlegeseket, a legkülönlegesebb virágokat kapja.

Az utcára néző egyik ablakában kimondottan csak lepkeorchideákat tart, fehéreket, lilákat, halvány rózsaszíneket, ciklámeneket, sárgákat, tigrismintásokat. A másik ablakában az évszaknak megfelelő virágkülönlegességeket. A szobában, konyhában az újonnan kapott növények díszelnek, cserepesek és vágottak, az üvegablakos veranda pedig kész botanikus kert. Jácintok, nárciszok, krókuszok, tulipánok, jázminok, primulák, vízifuksziák, szakállbroméliák, koszorúfutókák, buzogányvirágok, dracénák, többféle fikusz és pálma, flamingóvirág, sárga nyálókavirág, fokföldi kankalin, rózsamályva, amarillisz, szobapáfrány, csodacserje, kála, cserepes harangvirág, hortenzia, nebánsvirág, fokföldi ibolya, gloxínia, szobarózsa, gerbera, korallvirág, ciklámen sorakozik itt az egyéb ismeretlen és kimondhatatlan nevű növényvel együtt.

Olyan, mint a Paradicsom! – sóhajtottak fel a szomszédasszonyok, amikor kávézás közben

szóba kerültek Antalné, és a virágai. És általában szóba került. „Kértem a múltkor, hogy adjon egy hajtást a buzogányvirágból, de azt mondta: nem való az neked! Még ilyen! Igen nagyra van magával!” – méltatlankodott a társaságnak egyikük. „Az Dieffenbachia, ha nem tudnád. Az a rendes neve” – oktatta ki emezt egy másik szomszédasszony. „Bánom is én, hogy hívják, de bár egy fiókat adhatott volna! De nem, ő soha senkinek! Úgy őrzi őket, mint a szeme fényét!” – lovalta bele a témába magát az előző. „Na, de szinte meg is járta, mert mesélte, hogy a múltkor egy cserép a szekrény tetején megbillent, de nem tudta kifogni, épp a szeme között kapta el. Be is volt kékülve jól a szeme alatt, épp borogatta, amikor vittem a tejet neki” – mondta kárörvendve egy harmadik. „Ez lesz a veszte, meglátjátok. A múltkor is megcsúszott a vizes padlón, miközben locsolgatta a drágalátos burjánjait. Csupa kék-zöld volt a karja az eséstől” – kapcsolódott be a beszélgetésbe egy negyedik. Néhány napja pedig a derekát fájlalta a sok virágöntözéstől, aztán hogy valamelyik növényre allergiás, mert néha nagy piros foltok lesznek az arcán tőle – vágta egymás szavába az asszonyok. „Csak azt nem értem, miért olyan szomorú mindig” – hangzott el halkan a fiatal szomszédasszonytól egy félve kimondott gondolat. „Ej, hát a kutya is jódóga vesz meg! Ha nekem ilyen szép virágokat hozna az uram, én egész nap dalolnék, kacagnék” – harsogta egy tenyeres-talpas menyecske.

Antalné ma reggel is megöntözte a gyönyörű virágait, a tegnap kapott azáleával együtt. Irigykedtek is a szomszédasszonyok.

Sileo - 120 cm x 200 cm, olaj-vászon, 2020

HÁZAT ÉS DÉZSÁT AKAROK!

avagy építkezés székely módra

A székelyeknél az építkezés az önmegvalósítás csúcsa. Itt, ha nem építkezel, nem is vagy ember, azaz férfi! Mert ugye az asszony nem ember, tehát ne próbáljon építkezni, mert az nálunk férfidolog.

Ha megkérdezed a székelyköt, mi akar lenni, azonnal rávágja:

– Házépítő! Én olyan naaaaaaagy (*mutatja széttárt karjaival*) házat építék pont, mint édesapám! – Majd kisvártatva

hozzáfűzi: – És még egy kicsivel nagyobbat.

Így lesznek nálunk egyre terebélyesebbek a házak. Aki tud, az újat épít, aki nem, az kibővíti, átszabja lelkifurdalás és műemlékvédelmi engedély nélkül az őseitől örökölt kétszobás kis parasztházat. Először a szeméit szedi ki a házikónak, teszen helyette naaaaaaagy termopánt. Majd a tornáccal folytatja, amit befalaz, hogy legyen előszobája is. Aztán szelében és hosszában

kezd terjeszkedni. A ház egyik falához fürdőszobát csatol, a másikhoz nyárikonyhát rittyent, a harmadikhoz műhelyt, a negyedikhez teraszt. Minden csatolmányt külön kis tetőcskével lát el. A végén már nem is lehet eldönteni, hol a bejárat.

Fontos, hogy nagyon résen legyenek, ha a kománk hirtelen egy emeletet épített. Akkor mi legalább két emeletet kell húzzunk a házikónkra, de egyet mindenképpen. Esetleg a tetőt még pár

Szabó Fanni

Önteremtő

Azon az éjjelen róla álmodott a postás, a kalóz, a mérnök, a költő, és róluk álmodott az anyja, ez a homályos tudás birodalma, amin csak ő uralkodik.

Álmaikban üzent, megfogant a majd megfogható, a világ határain túlról jön közéjük, hogy honnan, el nem mondható.

Négy tengeren, öt erdőn át haladt, kaktusz vágta bőrét, sebeit sós víz húzta össze, kopolyúja nőtt, megtollasodott.

Amikor a határokon belülré érkezett, bujdosott, fák törzseihez kuporodott, sziklák oldalánál döngölte le magáról furcsaságait.

Kilenc hónap múlva megérkezett, minden sápadt, falféher volt a cél helyén, véres karok nyúltak felé, hogy elragadják,

így jobbnak látta, hogy visszamenjen, a hovatarozás lényegi, ködfelhőbe kúszott, a múlt leple majd elnyeli.

A világnak ha vége van

„Fém-hullámhegyek
elől futott az utca kőmederben,
futottak a puha testek fém és kő között”
Nemes Nagy Ágnes: *Ekhnáton éjszakája*

A világnak ha vége van,
fémek fénye táncol reggel
a nap helyett, ezüstsűrűn
csillámlik a kőmeder.

Az arcokon puha testek.
Egymás felett, egymás alatt
hegyekként a bonthatatlan
egység zárva tartja őket.

A ráncokba ágyazódott
kosztól, portól kövesedett
arcuk álarc lett az éjjel,
áttetsző füst körülöttük.

A világnak ha vége van,
maszkot cserél élő holttal,
fém- és kőtest együtt táncol,
karccal egymást alakítja.

Zorkóczy Zenóbia

tornyoskával meg lehet tűzdelni, hogy tűnjön egy kicsit magasabbnak, de ha erre nem telik, megteszi egy pár gumigólya is, ami díszként jól funkcionál, és elég sokáig tart.

Érdekes megfigyelni, hogy az elkezdett erkélyt viszont sosem fejezik be. Ez alighanem az asszonyok romboló hatása miatt van így, mert minap a következőket hallottam a Dedemanban egy házaspártól:

– Vagy én, vagy a ház! Megun-

tam, hogy csak a házzal foglalkozol! Erkély sem kell már, mert úgysem olyan lesz, amilyent szeretnék! Dézsát akarok! Egy naaaagy fürdődézsát!

Újabban ez a divat, akinek esze van, az fürdőzik, s nem dolgozik folyton. A barátnőim egész nap lögyölködnek rigófüttyös kertjükben, csak én kell építkezési zajokat hallgassak és törmelékét lássak.

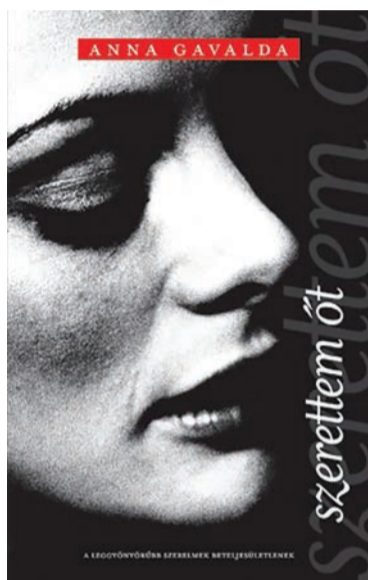
Elköltözöm, ha nem építész dézsát! Punktum.

Csatlos Tünde

AZ APÓS, AKI NEM MERT KILÉPNI

„Mindig is voltak férfiak, akik csalják a feleségüket... Tudomásul kell venni, és kész” – állapítja meg a hősnő Anna Gavalda első regényében, akit két gyerekkel elhagyott a férje. Jó témát választott az írónő, a megcsalás mindenkit érint, mert vagy megcsaltak már, vagy épp mi csaltunk meg valakit.

De vajon ez lenne a legnagyobb bűn egy férfi-nő kapcsolatban? Vagy mi a jobb: ha elhagynak, és esetleg kezdetünk új életet, vagy ha boldogtalanságban élünk egymás mellett?

A *Szerettem őt* egy beszélgetés após és meny között a régi faházban szerelemről, elhagyás-

ról, bátorságról. Furcsa helyzet egy bensőséges környezetben, ahol minden emlék felszabadul. Talán néha épp ez kell ahhoz, hogy ne essünk szét, hogy valaki kinyissa a szemünket, hogy lássunk egy picit túl a fájdalomon. Egy ponton azt mondja az após: „Jobban szeretném, ha most tül-esnél a nagy fájdalomon, mint ha egész életemben szenvednél egy kicsikét”. Van benne igazság.

Anna Gavalda egyestés regénye szépen vezeti a szálakat életszerű dialógusokon keresztül, míg világossá válik az olvasó számára is az após szerepe. Elmeséli, mennyire szerelmes lett néhány évvel ezelőtt, de gyáva volt, nem mert kilépni a házasságából, amiben nem boldog. „Karnyújtásnyira voltam a boldogságtól, de hagytam elillanni, csak azért, hogy ne bonyolítsam a dolgokat” – vallja Pierre. Látunk szerelemről beszélni egy férfit, apóst, amint menyét vizsgálja, látunk házasságokat romba dőlni, és nőket, akiket elhagytak. És végül:

„– Hogy van ezzel az egész szerelemmel? Mindig teljes csőd? Sose működik?”

– De, működik az. Csak meg kell küzdeni érte...”

Anna Gavalda: *Szerettem őt. Magvető Könyvkiadó, Budapest, 2016*

Miklóssi Szabó István

EZÉRT NEM ALSZOM NÁLAD

A szerző első kötete első oldalán ez áll: „A saját generációmnak”, s Izer Janka szemernyi kétséget sem hagy afelől, hogy ezt komolyan is gondolja. Novellái generációjának (majdnem) minden szellemi és egzisztenciális problémáját csaknem szemérmetlen módon tárják föl. Az Izer-féle *testiség* és szerelem minden ábrándtól, extázistól mentes, kiszámított,

majdnem hűvös, *lelkisége* némileg szorongástól gyötört, bár ezt csak a figyelmes olvasó veszi észre (például erre utal a már kényszeres tisztálkodás, amely szinte minden novellában megjelenik).

Novelláskötetről van szó, bár ez inkább novellafüzér. A történetek itt-ott összefüggenek, nyelvezetük is hasonló, ugyanabban a világban játszódnak, ezért ajánlott egy egészként kezelni azokat, így többet nyer az olvasó.

A kötet kétségkívül legjobban sikerült írása a *Tihanyi ekhó*. „Hőse” egy kolostorba húzódik, hogy meglegje azt a bizonyos belső valamit (nyugalmat? tisztulást?), persze teljesen hiába, mert az igazi megtisztulás mindig belülről kezdődik, a külsőségek csupán kellékek, és lehet, csak rontanak az útkeresésen.

Izer Janka ilyen szintű magába nézése, és ennek megmutatása akár veszélyes is lehet. Az énközpontú, nyilvánvalóan önéletrajzi elemekkel teletűzdelt mű magában hordozza azt a veszélyt, hogy az ilyenformán (meg)értést kereső szerző nem éppen azzal szembesül, amit keresett. Ezt majd eldönti a jövő, most a lényeg az, hogy az indulás mindenképpen érdekes, és – ami a legfontosabb – továbbgondolható.

Izer Janka: *Ezért nem alszom nálad. Előretolt Helyőrség Íróakadémia, Budapest, 2020*

Magyari Tekla

MÁRAI SZERINT AZ IGAZI NEM LÉTEZIK

Ha csupán egyetlen könyvet kellene ajánlanom a szerelem és a házasság „természetrájáról”, Márai Sándor 1941-ben írt mélylélektani drámája, *Az igazi* lenne az. Olyan mély emberismerettel megírt regény, hogy az ember lánya csak pislog, miként is tehetett szert ennyi tudásra és tapasztalatra az író, noha csupán negyvenéves lehetett a könyv megírásakor. *Az igazi* – és folytatása, a *Judit... és az utóhang* – „csak” egy szokványos, zátonyra futott házasság története a férj, a feleség és a szerető szemszögéből, ám a regény szinte minden mondata tananyag lehetne, ha létezne képzés az emberi kapcsolatokról.

„Mondd csak, miért nem tanítják a férfiak és nők egymáshoz való viszonyát az iskolákban? (...) Végre is, legalább olyan fontos ez, mint hazánk

hegy- és vízrajza, vagy a helyes társalgás alapszabályai. Legalább annyira ezen múlik az

emberek lelki nyugalma, mint a becsületen vagy a helyesíráson” – veti fel a jogos kérdést az író.

És hogy létezik-e az egyetlen, nagybetűs Igazi? Márai válasza – a romantikusabb lelkületű olvasók számára – némileg kiábrándító:

„Egy napon felébredtem... és mosolyogtam. Már nem fájt semmi. És egyszerre értettem, hogy nincsen igazi. Sem a földön, sem az égben. Nincs ő sehol, az a bizonyos. Csak emberek vannak, s minden emberben van egy szemernyi az igaziból, s egyikben sincs meg az, amit a másiktól várunk, remélünk. Nincs teljes ember, és nincs az a bizonyos, az az egyetlen, az a csodálatos, boldogító és egyedülvaló. Csak emberek vannak, s egy emberben minden benne van, salak és sugár, minden”.

Márai Sándor: *Az igazi. Judit... és az utóhang. Magyar Helikon, Budapest, 2003*

A NŐ ÉS A FÉRFI KAPCSOLATÁRÓL

Március hagyományosan a nők hónapjának számít. Innen jött az ötlet, hogy olyan könyveket ajánljunk, amelyek a figyelmükre leginkább igényt tarthatnak. S mert tudjuk, nem létezik képzés az emberi kapcsolatokról, a nő és a férfi bonyolult viszonyára reflektáló könyvekről kértünk írásokat a *Nőileg* című erdélyi magazinn szerzőitől, Csatlos Tündétől, Magyari Teklától és Asztalos Ágnestől, valamint lapunk főszerkesztőjétől, Miklóssi Szabó Istvántól.

Asztalos Ágnes

EGY ANGOL FŐKOMORNYIK MAGÁNYA

Kazuo Ishiguro *Napok romjai* című könyve nem engedi „megkerülni magát”, ha nő-férfi kapcsolatokról van szó.

„Egyre valószínűbbnek lát-szik, hogy csakugyan vállalkozom az utazásra, amely már napok óta foglalkoztatja a képzeletemet”, mondja a régi vágású főkomornyik, Mr. Stevens, és elindul Dél-Angliába, hogy találkozzék Miss Kentonnal, Darlington Hall egykori házvezetőnőjével, akivel néhány évig közösen gondoskodtak a kastély kifogástalan működéséről. Az út belső utazás (is) lesz, melynek során Mr. Stevensben végre feldereng, hogy mit szalasztott el, mit nem élt meg az évek során.

Angol főkomornyiknak lenni nemcsak hivatás, hanem életforma – mondhatni, ezt szívta magába élete során Mr. Stevens. A méltóság az alapérték, csak hogy ez valahogy úgy lesz élete vezérelve, hogy saját vágyainak hangját, a legfonto-

sabb érzelmek megélését fojtja el, többnyire angol hidegvérrel. Eközben Miss Kenton – bár ő is kiválósága hivatásának – egyre

több jelt küld a férfinak, hogy lehetne valami más is közöttük. A nő próbálkozásai (amelyek persze angol módra visszafogottak, áttételesek maradnak)

rendre kudarcot vallanak, aztán Miss Kenton ígent mond valakinek a kastélyon túli világból, és elmegy. Mr. Stevensből süt a magány. Az a férfi, aki magát a hivatása által határozza meg, ha veszélyeztetve érzi elveit, vágyait azonnal elfojtja egy kifogástalanul udvarias elutasítással.

A férfi, aki csak „kifelé” él, teljesít, kézben tart mindent, végül mintha saját magát veszítené el. A nő pedig, aki virágot visz a dolgozószobájába, aki intimitást, érzéseket kínál, de a falak áttörésére mégsem találja az utat, feladja. Elmennek egymás mellett, eltelik az élet, és maradnak a napok romjai. Az emlékek, amikből egykor talán megszülethetett volna a találkozás. És talán ott van a megbánás is ebben a fájdalmasan szép műben...

Kazuo Ishiguro: *Napok romjai. Európa Könyvkiadó, Budapest, 2020*

törökországi levelek

György Attila

TIMUR KAPITÁNY LEVELEI TEKIRDAĢBÓL, NEVEZETT RODOSTÓBÓL (V.)

TIZENNEGYEDIK LEVÉL, ÚTILAPI.
KEDVES RÓZSI NÉNÉM!

Én azt hiszem, innen már tényleg nem megyek sehová, tegnap megkaptam a második játékos selyemzsinórt is a szultántól, piros bojtok vannak a végén, és az a lapátkezű szerecseny minden hajnalban jön, kajtat utánam, jól eljárszunk, bújócskázom, kezdem megszeretni lassan.

Én itt most a feketepiacon, az örményektől szereztem magamnak jó porcos disznófüleket, egy kevés tengervízben megáztatva fokhagymával, hát ezt erősen szeretem, noha barátaim elpártoltak tőlem azóta.

Néha meg-megkívánom azért a fenyeéseket, meg a Haladás uccát, még a hagymatokányt is, meg K. gazdasszonyomat, de hát ha egyszer így hozta a balsors...

Ki nem nagyon járok, egyrészt mert valamiért mindenki meg akar fogni, másrészt meg maszkot soha, semmilyen körülmények között nem teszek, most ismét ránk, macskára akarják fogni ezt a vírust, holott mindenki tudja, ezt csak a denevérek s a politikusok terjesztik.

Amúgy sincs merre menni, a szegény macska már egy rendes vízpipázni sem tud egy hangulatos teraszon, s erősen hiányoznak azok a kikötői reggelek, ahogyan Te, néném, ugyancsak hiányzol a rusnya fejjel, lefogadom, most is ott ülsz a gazdasszonyunk ölében, mert te csak ilyen vagy, s nekem eddig még soha legalább egy füstölt egércombot nem küldtél.

Hát a szolgálk, izé, gazdánk él-e még? Fogát viczorítja-e még? Eszik-e rendesen? Iszik-e rendesen?

Maradok meghatározatlan időre, itt a szörnyű karantényban, Timur húgod.

Kelt itt messze, s a postagalambot, ami viszi ezen leveleimet, Neked dedikálom, fogyaszd egészséggel.

Szerető híved ismét, Timur

TIZENÖTÖDIK LEVÉLVÁLTÁS, ÚTILAPI.
RÓZSIMACSKA VÁLASZA
TIMURNAK

Kedves hugicám, vagy bármilyen gender is lennél, mert már abban sem vagyok biztos.

Nekem itt többet tényleg ne nyivakolj, mert az összes Macskamindenhatóra esküszöm, utánad megyek, s a tarkódtól harapva hazahozlak.

Vagy odafekszem melléd a díványra, s közben jól elleszünk, itt a gazdánk, szolgálk, akárminek is nevezzük, már kezd tűrhetetlen lenni, most éppen megint a

Hiatus - 130 cm x 100 cm, olaj-vászon, 2019

disznófülekkel kísérletezik, pedig pont elég neki az a kettő, ami a fején van, nem, ő most kocsonyát főz, fokhagymáson, én ezt már alig bírom.

Bezzeg te jól eljárszadazol a selyemzsinórjaiddal, meg a kedélyes szubszaharai barátainkkal, s aztán még te vernyákolysz.

Lennél itthon, ma reggel is fagykűszőb volt, és az almot sem cserélték ki idejében, van itt baj elég, ahogyan annak idején gábormacskabarátunk mondta: „hogy itt mik vannak, s hogy kell ügyelni...”

Sok nyávogás, szegénység, meg oldalbarúgás, meg papucsahajjalással jár, ezért csak annyit

mondok még: gyere már haza, mert tényleg utánad megyek, s úgy hazahúzlak, mint a sicc.

Kínomban miattad még ezt a laptop nevű kutyut is megtanultam kezelni, az egeret különösen élveztem, szóval, villámválaszt várok, ölel és harapdál szerető nénéd, Rózszi.

Kelt Csíxeredában, a Sportklub–Deac hokimérkőzés estéjén.

Még jó, hogy arrafelé nincs komoly jégkorong, ha lenne, eddig hokibíró lennél határtalan görénységben.

Macskapuszi szeretettel, még eccer:

Rózszi nénéd

Vivus - 150 cm x 100 cm, olaj-vászon, 2020

tárca

AZ ÜNNEPI KÓRSÁG

Tavalyelőtt mintha engem is fölfedezett volna az rks, magyarul ráksúly, folyamodtam orvoshoz, ő két emelettel feljebb küldött.

Röntgenre menet semmi szagatásom nem volt, hogy vajon mi mindent fedeznek fel bennem, amit eddig titkoltam. Az embernek ne legyenek titkai egy fölkészült és központi irányítású országban.

Átvilágítanak, az orvos riadtan áll, alig mer megszólalni. Kimondottan félve dadogja, hogy kétoldali tüdőgyulladásom van. Ismervén eme kórságot és a hazai legfelsőbb irányítású egészségügyet, bizalmam magasából simogattam meg az arcát.

– Főorvos úr, nyugodjon meg, nekem nem lehet kétoldali

tüdőgyulladásom. Tudja, miért nem? Azért, mert én jobboldali vagyok születésemtől fogva. Nem lehet baloldali is...

A doktor mély lélegzetet vett, lenyugodott, és megveregette a bal felkaromat. Elismerete, hogy nem lehet annyi tudóm, amennyit kimutatnak a felvételek, és magamra hagyott.

Most ebben a vírusos köz- és zárt életvitelben fegyelmezettebb vagyok, mint valaha. Közel egy éve zárt életet élek. A hónapok röpködnek fölöttem, és én maradok, mint minden ember, fenség, valahogy így mondja Ady is.

Decemberben, amint lehetett, előjegyeztettem magam oltásra. Az oltóanyagot azonban nehéz

beszerezni, így aki késik, az..., szóval én az első között várokozva, meg- és túléltem eddig a politikai vírusverést is.

Kínai gyógyszer nem s nem, vallották egyesek.

Mások meg azt, semmit a testbe, ami orosz, mert az a kommunizmust terjeszti.

Február második felében aztán karon fogott egy asszisztens, és mintha a fülembe súgni nem merne, kezdetben integetett három ujjal, bólogatott kacsingatva. Aztán közölte, március 14-re tettek, azért, hogy ne foglaljanak le március 15-én, a magyar nemzet ünnepén. Értettem. Érttem, és értem ne könnyezzen senki az ünnepen itt, minálunk, Erdélyországban.

Czegő Zoltán

– Maga lezajlik március 14-én, a többi nem miránk tartozik.

Mondtam, az nekem valamiért nem jó, akkor tegyenek június 18-ra.

– Miért pont akkorra?

– Akkor van a születésnapom.

Három nap után értesítettek, június 18-án nem lehet, esetleg 17-e, mert június 18-a Horthy Miklósnak is a születésnapja.

A lépcsőn lefelé még mondtam, nehogy augusztus 23-ára, az egykori román nemzeti ünnepre csusszantsanak, mert akkor én nem tudom, mit csinállok.

– Szó sem lehet róla, az már egy kinőtt ünnep.

Lehetséges, hogy szúratlan maradok? Ette fene!

vers

Laczkó Vass Róbert

Barokk mennyország

pufók angyalkák
sűrűjében vergődik
az öregisten

krisztus keresztjét
magához öleli hogy
rajtunk segítsen

fából faragott
fuvallat szuvas szárnyú
galambja röpköd

szeme sarkán a
szentháromság elmorzsol
néhány fagyöngyöt

SZERELEM ÉS „ROMANTIKA” A HADIFOGSÁGBAN

B. Tóth László, Sántha Attila

**Az első világháború alatt a cári Oroszország fogolytáborai-
ban 2,1 millió osztrák–magyar katona raboskodott, a becs-
lések szerint közülük több mint ötszázezer magyar volt. A
foglyokat többször költöztették egyik táborból a másikba,
nagyon sok esetben több száz kilométert kellett gyalogolni-
uk, gyenge élelmezéssel. Mégis megtalálták a módját, hogy
emberi életet éljenek, amennyire lehet. Egyesek szerelmes-
kedtek, mások pedig leszámoltak a háború „romantikájával”.**

A kézdívasárhelyi születésű, Kovácsnán élő Gazda József író az 1970-es és 1980-as években készített több száz interjút az első és második világháborúból hazatért egykori katonákkal, ezek átiratát rendelkezésünkre bocsájtotta. A hatalmas anyagból a kézdimárkosfalvi, 1895-ben született Ábrahám János visszaemlékezése azzal tűnik ki, hogy egy „szingli” fiatalember szemszögéből mesél. Az alábbiakban az ő történetét közöljük a saját megjegyzéseinkkel.

Lemberg, Türkesztán és Szibéria

Egy nagy csatában vettem részt. Úgy neveztek egy várost, Szrij, ettől negyven kilométerre vót a front.

Szrij a mai Ukrajnában, Lviv (magyarul Ilyvó vagy Lemberg) mellett található város. 1915. május 26-a és 31-e között zajlik ott csata az osztrák–magyar seregek és az oroszok között. Az osztrákok és magyarok feladata az volt, hogy a Dnyesztert mielőbb elérjék, s ily módon a Bukovinában harcoló 7. hadsereg ellen irányuló orosz támadásokat megállítsák. Az orosz

*Hatezren vótunk, tán hatszáz-
zan maradtunk meg.*

Ábrahám János nem beszél arról, miért csak a foglyok tizede élte túl a türkesztáni fogságot. Ez alighanem összefügg a Közép-Ázsiában még a világháború ideje alatt az orosz gyarmatosítás ellen kitört baszmacs lázadással, amelyben a mudzsahedinek (a dzsihádban résztvevő muszlimok) válogatás nélkül ölték az európaiakat. 1919 tavaszán például a lázadók egyik vezérének, Hal Hodzsának a csapata 170 magyar foglyot mészárolt le Os város mellett, az Aim nevű községben: „A foglyokat ötös csoportokba terelték és a hidra állították őket. Azután Halhodzsza egyetlen intésére a hóhérok nekik estek, késsel levágták a fejüket, a testüket pedig a folyó árjába dobták.” (Benda Jenő: *Magyar tisztiek borzalmas lemészárlása*. Pesti Hírlap, 1922. július 23.)

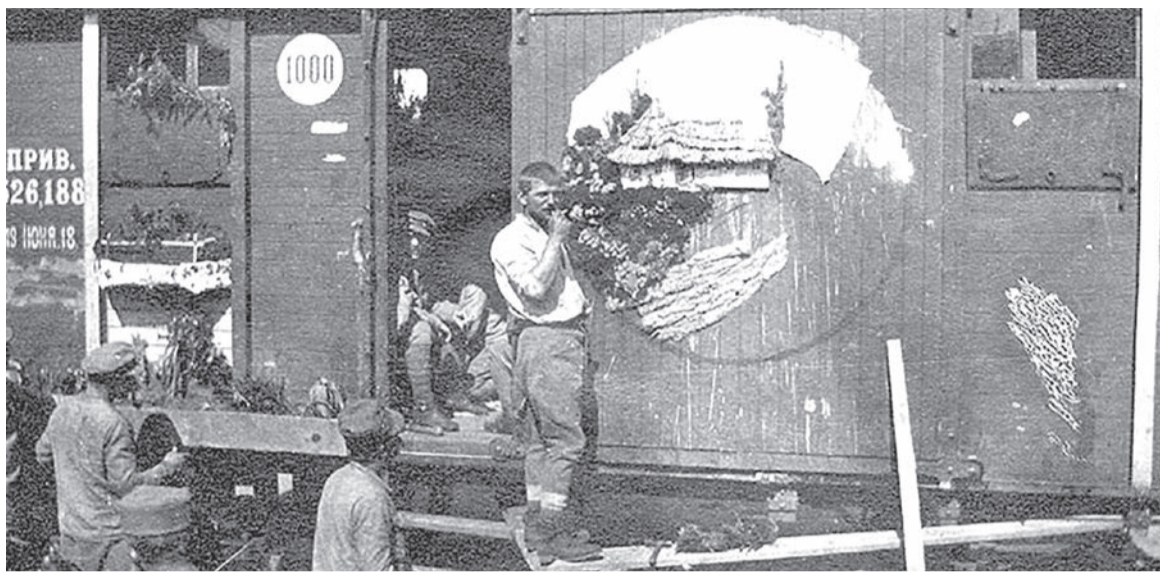
Sosztán ezt a hatszázát úgy viték ki Szibériába. Ott osztán a hideg vót a legnagyobb baj. Kb. egy jó másfél hétig vótunk ott csak.

Az ősmagyar szeretők

Onnan Jekatyerinburgba vittek. Ott tatárok vótak. Azt mondták, rokonok vagyunk velük mi magyarok. Vót egy-egy szó. A kalánynak azt mondták, kalány, a fészinek, fészsi, nem úgy, mint az orosz.

Az etimológiai szótárak szerint a *kanál/kalán* ismeretlen eredetű, a *fejsze/fészsi* belső keletkezésű szó, esetleg ősi, uráli kori, magyar képzéssel. Mivel a tatárok, akik saját bevallásuk szerint rokonaink, két olyan szót használtak, amely csak a magyaroknál van meg, nagyon is elképzelhető, hogy valamikor régen magyaroktól vették át a szavakat, vagy, ami még valószínűbb, ők Magna Hungaria később eltárolódott ősmagyarjai. Jekatyerinburg egyébként az Urál-hegység vonalában található, rajta megy át Európa és Ázsia képzeletbeli határvonala. A várost átszeli Iszety folyó már Ázsia felé tart. Jekatyerinburg területe a régészek és a történészek szerint a 10–14. században a baskurdok földje vagy a Magna (Nagy) Hungaria néven említett országhoz tartozott.

Mikor kivittek ott munkára, azt mondták, úgy vagyunk, mintha menekültek vónánk. Mindenki menjen, s keresse meg a kenyérét. No de ha nem tud beszélni, nehéz munkát kapni. Egy öreg csizmadiát láttam, ki van téve a firma, s láttam, hogy ott lakik, bementem hozzá. Kértem munkát, de hát nem értette. A munkát kivettem a kezéből és folytattam.

Cseh légiósok vonata a Transzszibériai vasúton, egy ilyen vagonban dolgozott Ábrahám János suszterként (forrás: wikipédia)

Így aztán munkát adott. Közben tanulgattam. Dolgoztam nála mint suszter. Vót neki leánya, s a leányát elszerettem, jegyben vótunk, de nem esküdtünk meg. Az öregnél hárman vótunk. Én pénzt nem kaptam, met a lánya felvette. Oztán Kátyával mentünk mi színházba, állatkerteket nézegettünk. Hét hónapot vótunk együtt.

Lenint is látta, de Kolcsakék vitték el

A forradalom mikor kitört, Jekatyerinburgban vótam. Lenin megalakította ezt a kommunizmust. Mikor Jekatyerinburgban a piacon esszegyültek, láttam Lenint, a kíváncsiság kivitt. Akkor mondták, né, ez Lenin. Álvány vót csinálva deckából a piacon, s ott beszélt. De hogy mit beszélt, mán oroszul tudogattam, de nem értettem.

Ekkor esszeszedték vót a suszterokat, vagy százhuszan esseverődöttünk. Elvittek egy más városba, úgy nevezték, Bolsokrivesok, a Volga mentén. A más városban megint egy más leány került. A leány abból a városbéli vót, szolgált a vasútnál, a főnöknél. Ez a második vót, az első a dohánygyárban dolgozott. Innen megint elvittek.

Aztán fellépett Kolcsák. Alekszandr Vasziljevics Kolcsak orosz katonatiszt, az orosz flotta tengernagya, később az oroszországi polgárháborúban a Fehér Gárda egyik vezetője.

A csehek Kolcsák mellett vótak. A fehérek azt akarták, ne legyen kommunizmus. Hittak katonának, nem, mennyiket fizetnek, én nem voltam hajlandó reá. Én azt mondtam, én vótam katona, én vótam a fronton, de én nem megyek.

A csehek elfogtak, hogy visznek magukkal, vagonba raktak három susztert, három szabót. A vagon egyik felében dolgoztunk, a másik felében laktunk. Akkor középen vót egy nagy kerek kályha pléhből, ott aztán tüzeltünk.

Elvittek vót a frontra Szibériába es a csehek. A fehérek oldalára viték. A vagonban dolgoztunk mint suszterok. S amikor szükség vót, még ki es állítottak örnek. S a vagonunk úgy keresztül vót lődözve, éppen mint a rosta ki van liggatva.

Valahogy nem talált, na. Mit monddjak, nem találtak el. Nem tudom, de mikor kóttak, mindig félre álltam.

A csehek Jekatyerinburgból Sriesvegig vittek. Jelentkeztem vasúti munkára. Egy nap egy bikfalvi ember Répa István aszongya, a csizmám elszakad, megvarrod-e. Meglátta a főnök, hogy suszterkodok. Hát maga suszter, mondja. Kivett a munkából, és azután suszterkodtam. Annyi vót a munka, hogy még egy embert mellém állított. Vót pénzünk, még malacunk es volt. Itt es volt egy szerető. Ezek nem tudták, hogy el akarunk jönni. Az én szeretőm, ez tudta, met a kemencét ő hevítettte, és sütte a kenyeret. Amikor jöttünk el, senkinek nem szóltunk. Megfizettük azt az egyént, 500 rubelt, felültünk a vonatra s eljöttünk. Osztan a vonatból néztem, hogy a kicsikém hogy zokog a vasúti sín között, de nem törődtem vele, met akartam jönni haza. Hát bänni bánta, az biztos, met síratott.

A húszévesen hadifogságba került Ábrahám János tehát a hadifogságban is próbálta élni az életét, és kevés tartotta, hogy ugyanúgy járjon, mint sok-sok társa, akik Sztálin halála után feleségestől jöttek haza – látogatóba. Az ő esetében viszont erősebb volt a honvágy, mint a családalapítási vágy.

A *kalány* és a *fészsi* szavak tatárok általi használatáról szóló megjegyzését ajánljuk a magyar nyelvészek figyelmébe.

A táborokban nem volt romantika

A Szibériába került hadifoglyok sok esetben nem voltak olyan szerencsések, mint az Urálba került társaik, akik dolgozhattak. Ezeknek hosszas tábori életre kellett berendezkedniük, sokan akár kilenc évet voltak bezárva a táborba. Az épelméjűnek maradás eszközei voltak a színház, a sportegyesületek, önképző körök és egyéb, az életnek értelmet adó foglalatosságok. Tábori újságokat írtak, melyeket kézzel sokszorosítottak. Ezeket zömmel humoros írásokkal töltötték meg.

Birtokomban (B. Tóth László) van egy ilyen tábori újság, neve Magyar Fogoly Színpad. A má-

sodik évfolyamként megjelölt, 1916-os évi második számában dr. Kubowich Géza közöl egy verset, amelyben pufogatja a korban megszokott, a harcot idealizáló frázisokat, hogy végül minden szakaszt az abszolút értelmetlen „Én vagyok a, én vagyok a Vonat katonája” refrénnel zárjon.

Igen, a háborús propaganda kifigurázása is a túlélés egyik eszköze lett a szibériai magyar foglyok körében. Kubowich valahol ugyanazt mondja, mint Ábrahám János, mikor a csehek próbálják meggyőzni, hogy menjen harcolni velük: „én vótam katona, én vótam a fronton, de én nem megyek.”

Dr. Kubowich Gézáról azt tudtuk meg, hogy 1878-ban született a Bereg megyei Mezőkaszonyban, joghallgató a sárospataki akadémián, majd a budapesti egyetemen folytatta tanulmányait. 38 éves volt, amikor a verset írta, úgy-hogy nem ifjúkori felindulásból fakadt ki a háború ellen...

*Magyar Fogoly Színpad
1916. II. évf.*

A vonatos dala
dr. Kubowich Géza

Éljen, éljen a háború!
Pusztuljon az ellen,
Mért merészel agyarkodni
A magyarság ellen?
Lóra huszár, szuronyt baka, ...
Tűzesőt reája!
Én vagyok a, én vagyok a
Vonat katonája.

Mindig mondtam, bár mi jó is
Ne fakadjunk sírva,
Nem segíthet más mirajtunk
Csak az offenzíva.
Egyszer úgyis meg kell halni,
Ügyet se vess rája –
Én vagyok a, én vagyok a
Vonat katonája.

Ne törődj éhvel, szomjival,
Se faggval, se széllal,
Kinek vér csörög az erében
Vidáman szökécsel.
Engem is ér sok szenvedés,
Mégsem adok rája,
Én vagyok a, én vagyok a
Vonat katonája.

Kubowich Géza verse a Magyar Fogoly Színpad nevű kézírásos újságban

arcvonalat május 31-én töri át a császári és királyi hadsereg, az át-törés főképp a Csanády altábornagy parancsnoksága alatt álló 38. honvédhadosztálynak köszönhető.

Elfogtak, Türkesztán nevű városba vittek. Na de ott olyan meleg vót novemberben es, hogy sok ember nem bírta.

Türkesztán: város és régió a mai Kazahsztánban, a Szir-Dárja folyó mellett. Ugyanakkor Türkesztánnak neveztek a cári birodalomban Kazahsztán, Üzbegisztán, Kirgizisztán, Türkmenisztán és Tádzsikisztán területét is. E nagy Türkesztánba kb. 200 ezer osztrák–magyar hadifoglyot vittek, itt már 1914 ősztől dolgoztatták őket út- és vasútépítésen, gyárak építésénél, a mezőgazdaságban és más alkalmi munkán.

Léghajó

Nagy Milán László

Hullámhossz

Tíz óra múlva érkezel az állomásra. Az előrejelzés szerint ónos esőt, élénk szelet hozol vidékre. Kint állok majd a peronon, kezemben egy darab papírral, rajta a neveddel. Ismerkedésünk elején, az étteremben a számla rendezésénél közöltem, nem állom az egészszet, elfejezzük, úgy korrekt. Nem vittem találkánkra vörös rózsát és plüssöket. Csak egyet kértem, vágj közbe, ha untatlak Hamvassal, Schrödinger macskájával, ha parttalanul locsogok, térről, időről, lélekvándorlásról, anyámról, apámról, exeim viselt dolgairól. Ne hordjunk maszkot egymás előtt, bátran hallgassunk egy kávézóban, ahol mindenkinek szófosása van körülöttünk. Ha kell, veszekedjünk a buszon, hadd nézzen megbotránkozva a szemben ülő nyugdíjas. Nézzünk együtt a Napba és vakuljunk meg, csak történjen már végre valami. Legyen mire gondolni holnap ilyenkor, lefekvés előtt két különböző városban, kétszáz kilométerre egymástól. Közös emlékek kapcsoljanak olyan frekvenciára, amit csak mi fogunk.

Mint minden második fiú

Nem megy az üzlet, szinte könyörgők szórólapozás közben, legalább nézzenek be a könyvesboltunkba, még ha nem is vásárolnak. Napokig tartott kipakolni a klasszikusokat, molnárkocsival ingázni régi és új hely közt. A legnehezebb az a néhány másodperc volt, mikor utánfutóval együtt eltűnt a főtérről városunk mozgó antikváriuma. Megértettem, milyen lehetett Anyámnak, kollégiumba költözésem napján a kocsiban, a zuhogó eső elől menekülve rohantam az épületbe, vissza se nézve rá. Jó ideig lefoglalt új életem, nem gondoltam rájuk. Később elég volt a plafont bámulnom, hogy eszembe jusson a törökországi nyaralás, még minden előtttem állt, ötévesen bazárokból tekeregtem a repülőn megismert család kamaszlányával, elhittem, azért fogta kezemet, mert feleségül akart jönni hozzám. Nem volt kilencórás takarodó, mindenhol kedves emberek fogadtak almateáival. Cserében megvettük az összes vébén játszó válogatott mezét. Akkoriban, mint minden második fiú, focista akartam lenni. Sorsdöntő pillanatokban szerzett találatokról ábrándoztam a szálloda felé tartó török kisbuszon. Alig vártam a holnapot, most csak visszatekinteni tudok, Anyám a kocsiban, egyedül a kiskori emlékeimmel.

Gyónás

Féltem az Istent harmadikban. Hittanórára jártam délutánonként egy eldugott terembe. Vallásos családban felnövő gyerekek közt imbolyogtam a széken. Valakinek fel kell vennie a kapcsolatot az égiekkel, a mi családunkból is. Gesztenyebarna hajjú, középkorú nő mesélt halkan Jézus gyógyításairól. Dolgozatok előtt, futás közben, iskola után a Miatyánkat mormoltam magamban. Az ima átsegített a nehezebb napokon. Észre sem vettem, lelketlenül, megszokásból hadartam. Felső osztályba lépve, karóval és igazgatóival az ellenőrző füzetemben, kerülni kezdtem a délutáni hittanórákat. A többiek figyelték a forgalmat, mialatt a templom falára fújtam a festékből, majd röhögve lehugyoztam. Megvertük a kiscserkészeket, kidobtuk a Bibliájukat. Pár hét, míg a szülők fülébe jutott, de azóta is mászok fel a hegyre, lassan már tíz éve, hogy megbocsássak magamnak. Ennél sokkal rosszabb dolgokért.

Kapaszkodó

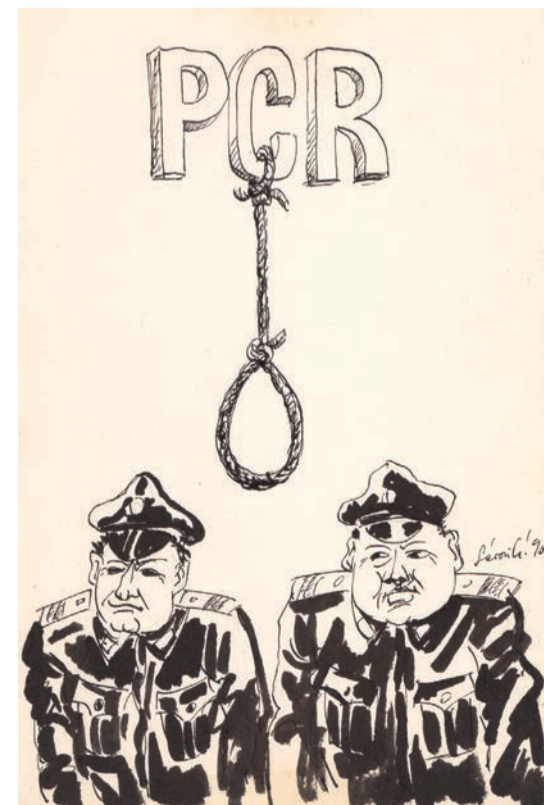
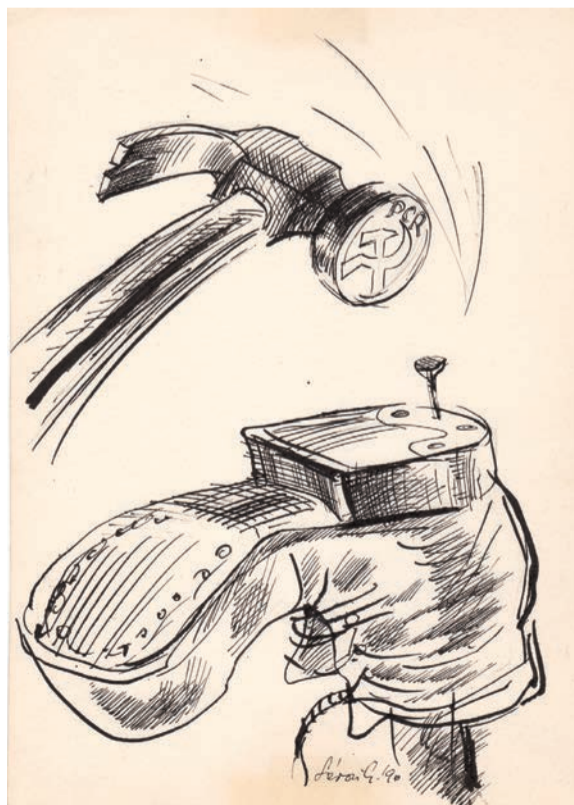
Az utcánkon túl parkok, iskolák, panelek helyezkedtek el. Vasútállomáson vezetéken ülő madarak csoportja rebbent szét, az indulás pillanatában. Düledező tanyaházak, telepített erdők olvadtak ködös tájba. Feltűnt a külváros, rozsdás gyárépületeivel, graffitivel terhelt falaival, új település izgalmanak lüktetésével torkomban. Leszálltam, dróton pihenő madarak, lepusztult állomás fogadott, beljebb panelek, iskolák, parkok. Minden ugyanaz volt, kivéve az utcánk. Be volt deszkázva az ablakunk. Álmomban kapaszkodókat gyártok, párhuzamokat keresek, hogy megszokjam új környezetem. Mikor elhagyom a fészket, odáig merészkedem, ahonnan még visszatalálok. Ha nem hallom meg aznap a sas szárnycsapásait és pillantok görbülő karmaira, amivel elragadni készült, sosem tanulok meg repülni.

NAGY MILÁN LÁSZLÓ 1998-ban született, érkezését egy berepülő denevér nyomatékossította a szülőszobában. Szolnokon végezte tanulmányait, majd belekóstolt a Károli bölcsészkarán az egyetemista életbe. Fél év után abbahagyta, hogy hazamenjen más tanulni, valamint munkába is állt. Képesített gyógypedagógiai asszisztens, több gyerektábor koordinátora és túlélője. Verseit eddig a magyarországi Előretolt Helyőrség közölte.

karikatúra

SÁROSI CSABA A FASISZTA KOMMUNIZMUSRÓL

MÁRTON ÁRON: MEGŐRIZNI A SZABADSÁGOT

Péter Beáta

A lehallgatott beszélgetésekből egy nagyon imponáló, lenyűgöző és határozott egyházvezető, ugyanakkor egy együttérző és gondoskodó atya képe bontakozik ki – mutatott rá Lázár Csilla, a csíkszentdomokosi Márton Áron Múzeum vezetője azon az online beszélgetésen, amelyet a Nagy Mihály Zoltán és Denisa Bodeanu által jegyzett *(Le)hallgatásra ítélve. Márton Áron püspök lehallgatási jegyzőkönyvei (1957–1960)* című kötet kapcsán tartottak, a Márton Áron Nagykilenced keretében.

Márton Áron püspök szülőfalujában, Csíkszentdomokoson kilenc hónapos programmal készülnek a nagy püspök születésének 125. évfordulójára. Az eseménysorozat 2020 decemberében kezdődött és 2021 augusztusáig tart. Ennek a része volt az a beszélgetés is, amelyen Bánkuti Gábor történész, a kötet szaklektora (Pécs), Gálfalvi Ágnes szerkesztő, a Lector Kiadó képviselője (Marosvásárhely), Kovács Gergely érsek (Gyulafehérvár), Nagy Mihály Zoltán történész, a kötet egyik szerzője és szerkesztője (Nagyvárad), Tóth László főkonzul (Csíkszereda) vett részt. A beszélgetés moderátora Lázár Csilla volt.

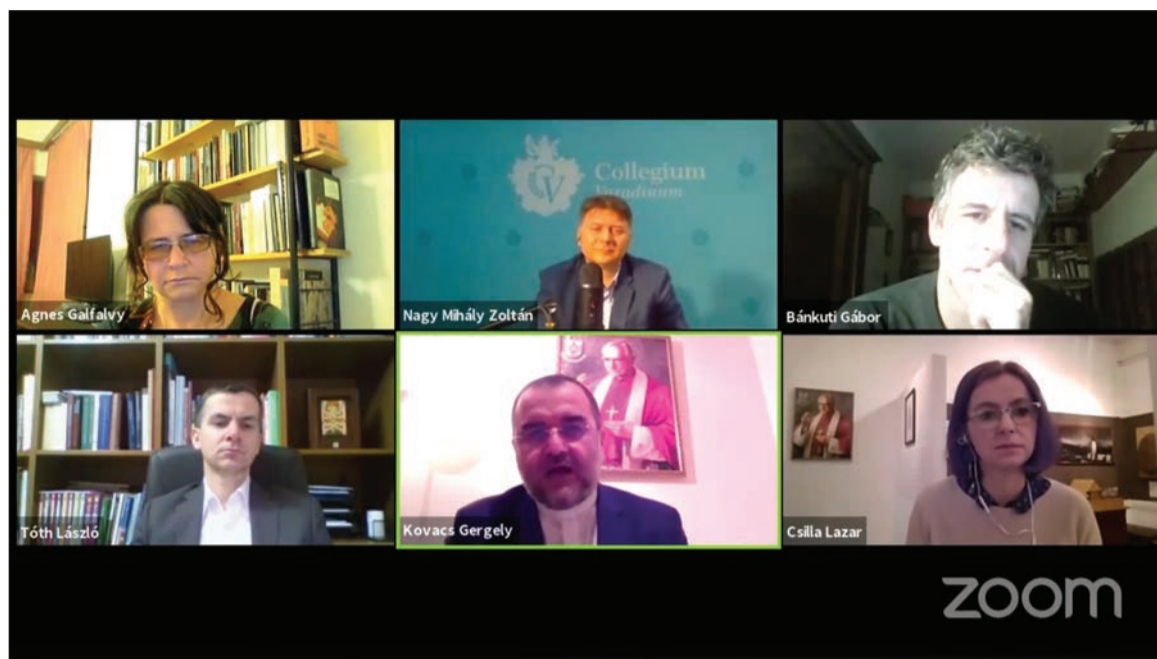
felbecsülhetetlen, s általuk jobban megismerhetjük Márton Áron egyházpolitikai elképzeléseit, a keleti politikához fűződő reményeit és félelmeit, kapcsolati hálóját, az állammal szembeni passzív, de olykor ellenállásra buzdító egyházfőt, és nem utolsósorban a romániai kisebbségellenes intézkedések miatt aggódó és azok ellen tiltakozó püspököt – olvasható a kötet ajánlójában. Az 57 jegyzőkönyvet a két történész tanulmányai vezetik be, a kötet nagy részét maguk a dokumentumok teszik ki, a kutatók munkáját pedig irodalomjegyzék és mutatók segítik az 568 oldalas kiadványban.

„Amikor valakinek személyes megfigyelési dossziét nyitnak, akkor ez nagyon összetett operatív munkát jelent az államvédelmi hatóság részéről. Az első és legfontosabb egy nagyon komoly besúgói hálózatot szervezni az illető személy köré. Ugyanezt megpróbálják Márton Áron esetében is. A másik fontos eszköz a levélcenzúra, a harmadik a követés, és a negyedik, ami a mi esetünkben egy fontos forrás, maguk a lehallgatási jegyzőkönyvek. Márton Áron esetében titkos technikai operatív eszközzel szobahallgatást eszközöltek. Mikrofont helyeztek el Márton Áron dolgozószobájában a falba, és az itt elhangzott beszélgetéseket szalagra rögzítették” – magyarázta Nagy Mihály Zoltán.

Kovács Gergely érsek, aki Márton Áron szentté avatási ügyének volt a posztulátora, elmondta, ezek a jegyzőkönyvek számára nagyon fontos és megbízható források, hiszen azt rögzítik, ami elhangzott. „Mindenképp sokkal megbízhatóbb, mint azok a besúgói jelentések, amelyekben valaki azt tudta jelenteni, amit megértett egy szentbeszédből, vagy ahogyan ő értelmezte a történéseket, a helyzeteket, a körülményeket. Ezért ez egy nagyon értékes kiadvány, számomra egy óriási kincs.”

Egyszerű emberek közérthető beszéde

Gálfalvi Ágnes rámutatott, azért is értékes ez a kötet, mert az élő Márton Áron szól hozzánk be-

Az online beszélgetés résztvevői. Ma még könnyebb lenne lehallgatni Márton Áront

lőle, közérthetően. „Ezeknek a beszélgetéseknek a jó része egyszerű emberek és Márton Áron között hangzik el, de vannak elméleti fejtegetések is. Nem kell valakinek lelkésznek vagy történésznek lennie ahhoz, hogy megértse.”

Tóth László főkonzul, akit a magyar nemzetpolitikai államtitkárság munkatársaként az emlékévk koordinálásával bíztak meg, úgy fogalmazott, nagy élmény volt olvasni a kötetet. „Márton Áron nagysága egy jelenlévő valóság” – hangsúlyozta.

Bánkuti Gábor szerint ebből a dokumentumgyűjteményből sok mindent megtudunk a társadalmi, gazdasági, politikai, egyházpolitikai háttérrel, s ezek számos magyarországi és nemzetközi tényezőt is jobban megvilágítanak. Elmondta, még nem találkozott olyan dokumentummal, amelyben ennyire plasztikusan rajzolódna ki az 1958-as, Hruscsovhoz köthető egyházpolitikai irányváltás.

Nagy Mihály Zoltán szerint Márton Áron tisztában volt azal, hogy lehallgatják. „Épp ez a legizgalmasabb Márton Áronban, hogy tisztában van a rendszer elnyomó jellegével, mert ő maga is tapasztalta, és többször elmondja, hogy nem akar szembemenni a rendszerrel, de mivel felelős egyházi személy, igenis kötelessége, hogy megőrizze a szabadságát. Az, aki nem őrzi meg a szabadságát, az nem lehet sem felelős politikus, sem egyházi vezető. A szabadságát csak úgy tudja kifejezni, ha őszintén beszél mindenkivel.”

Kovács Gergely kifejtette, a szentbeszédeiből, körleveleiből megismerjük az egyházi vezetőt, aki szól a papjaihoz, a hívekhez, a jegyzőkönyveket olvasva pedig egy olyan őszinte Márton Áron

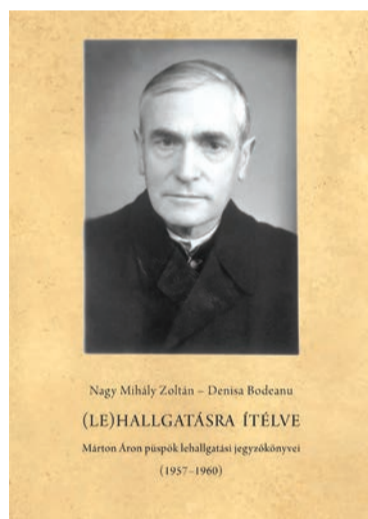
püspök áll előttünk, akit itt ismerünk meg a legmélyebben. „A szentbeszéd, körlevelek lelki életet építenek, a kereszténységben az úton kézen fogva

vezetnek. Jó Áron püspökkel haladni. De ezek a lehallgatási jegyzőkönyvek, ha az ember figyelmesen olvassa őket, sok mindent megtanítanak.”

LAPSZÁMUNK SZERZŐI

- Asztalos Ágnes** (1969, Székelyudvarhely) újságíró, mentálhigiénés szakember
- B. Tóth László** (1953, Kézdivásárhely) újságíró
- Bálint Tamás** (1985, Székelyudvarhely) költő, közgazdász
- Böszörményi Zoltán** (1951, Arad) költő, író, szerkesztő
- Czegő Zoltán** (1938, Bukarest) költő, író, újságíró
- Csatlos Tünde** (1985, Székelyudvarhely) újságíró, szerkesztő, műsorvezető
- Demeter Arnold** (1998, Csíkszentkirály) költő
- Farkas Árpád** (1944, Siménfalva – 2021, Sepsiszentgyörgy) író, költő, műfordító
- Ferencz Imre** (1948, Kászonszentiván) költő, szerkesztő
- Ferenczes István** (1945, Csíkpálfalva) költő, író, újságíró
- G. Szabó Ferenc** (1968, Sepsiszentgyörgy) költő, író
- György Attila** (1971, Csíkszereda) író, újságíró, szerkesztő
- Kovács Újszászy Péter** (1996, Kolozsvár) költő, irodalomkritikus
- Laczkó Vass Róbert** (1976, Gyergyóremete) színművész, énekes, költő
- Magyari Tekla** (1982, Székelyudvarhely) újságíró, televíziós tudósító
- Miklóssi Szabó István** (1977, Sepsiszentgyörgy) író, kritikus
- Nagy László** (1925, Felsőiskáz – 1978, Budapest) költő, műfordító, grafikus
- Nagy Milán László** (1998, Szolnok) költő, gyogyepedagógiai asszisztens
- Péter Beáta** (1982, Csíkszereda) író, teatrológus, újságíró
- Sántha Attila** (1968, Kézdivásárhely) költő, író, irodalomtörténész
- Szabó Fanni** (1999, Dombóvár) költő
- Szondy-Adorján György** (1971, Csíkszereda) költő, író
- Vajda Anna Noémi** (1978, Sepsiszentgyörgy) író
- Zorkóczy Zenóbia** (1971, Székelyudvarhely) színésznő, előadóművész

Lapszámunkat **Kuti Botond** (1984, Marosvásárhely) festőművész alkotásaival illusztráltuk.

A Securitate Irattárát Vizsgáló Országos Tanács (CNSAS) nyilvántartásában 2000 óta kutatható, Márton Áron püspök nevére kiállított hatalmas (több mint 80 000 lapból álló) iratanyag szakszerű feldolgozását és közzétételét nagy várakozás előzte meg, ám a forrásanyag nagyságával és jelentőségével arányos kiadványra 2019 nyaráig kellett várni: ekkor jelent meg a két történész, Denisa Bodeanu és Nagy Mihály Zoltán évtizedes kutatómunkájának eredményeként a Lector Kiadó, a Varadinum Alapítvány Kiadó és az Iskola Alapítvány Kiadó közös gondozásában.

Poloska a dolgozószobában

A kötet tartalmazza azokat a lehallgatási jegyzőkönyveket, melyeket a román államvédelmi hatóságok 1957 és 1960 között állítottak össze. Forrásértékük a történész számára

képregény

HŐSEMBER ÉS TRÖMPLI FATNESS CLUB

írta: Szabó Kriszta és Sárosi Máttyás
rajzolta: Sárosi Máttyás

